

**VALSTS
DROŠĪBAS UN
AIZSARDZĪBAS
IZVĒRTĒJUMS,
LATVIJAS
REPUBLIKAI
IEEJOT
21. GADSIMTĀ**

LATVIJAS ĀRPOLITIKAS INSTITŪTS
Latvian Institute of International Affairs

**VALSTS DROŠĪBAS
UN AIZSARDZĪBAS IZVĒRTĒJUMS,
LATVIJAS REPUBLIKAI IEEJOT 21. GADSIMTĀ**

Rīga, 1998

IEVADS	5
VALSTS DROŠĪBAS UN AIZSARDZĪBAS IZVĒRTĒJUMS, LATVIJAS REPUBLIKAI IEEJOT 21. GADSIMTĀ	6
LATVIJAS REPUBLIKAS DROŠĪBAS KONCEPCIJA	17
LATVIJAS REPUBLIKAS AIZSARDZĪBAS KONCEPCIJA	23
LATVIJAS ĀRPOLITIKAS PAMATVIRZIENI LĪDZ 2005. GADAM	32
LATVIJAS REPUBLIKAS ĀRPOLITIKAS KONCEPCIJA	35

Brošūra izdota ar Konrāda Adenauera Fonda atbalstu.

**Valsts drošības un aizsardzības izvērtējums,
Latvijas Republikai ieejot 21. gadsimtā**

– Rīga: Latvijas Ārpolitikas institūts, 1998. – 56 lpp.

IEVADS

Latvijas Ārpolitikas institūts 1998. gadā īpašu uzmanību veltījis Latvijas aizsardzības tēmai.

Spēja militāri aizsargāt valsti un izpildīt starptautiskās saistības ir viena no galvenajām valsts pazīšanās zīmēm — bez šīm spējām valsts arī miera laikā nevar pastāvēt kā starptautisks subjekts, nemaz nerunājot par mūsu ārpolitikas galvenā mērķa sasniegšanu — iestāšanos Eiropas Savienībā un NATO.

Taču kopš neatkarības atgūšanas tieši šīm divām valsts pamatfunkcijām nav izveidoti stingri pamati, neskatoties uz dāsno ārvalstu palīdzību.

Kāpēc tas tā — to šajā brošūrā centies analizēt Gundars Zaļkalns. Viņa darbs rāda mūsdienīgu izpratni par valsts aizsardzības spējām un nepieciešamo rīcību, lai mēs varētu panākt normāli funkcionējošu aizsardzības sistēmu.

Šī šogad ir jau otrā LĀI izdotā brošūra, kas veltīta Latvijas aizsardzībai.

Pirmā — zviedru pētnieka Roberta Dalsjö apcerējums “Vai Baltijas valstis spēj sevi aizsargāt?” rāda, ka mazas valstis var sevi aizsargāt, bet Latvija atpaliiek no Lietuvas un Igaunijas šo spēju īstenošanā.

Šī brošūra piedāvā dziļāku ieskatu Latvijas aizsardzības problemātikā un aizsardzības uzdevumu risināšanas iespējās.

Pielikumā pievienoti trīs galvenie ārpolitikas un drošības dokumenti, kas ir konceptuālie stūrakmeņi mūsu atjaunotās valsts pamatmērķim — nodrošināt atgūtās neatkarības neatgriezeniskumu, kā tas ir formulēts 1995. gadā Saeimas pieņemtajā Ārpolitikas koncepcijā.

Atis Lejiņš,
LĀI direktors

VALSTS DROŠĪBAS UN AIZSARDZĪBAS IZVĒRTĒJUMS, LATVIJAS REPUBLIKAI IEEJOT 21. GADSIMTĀ

Valsts drošības politikas arhitektūra

Valsts drošību, tāpat kā atsevišķu pilsoņu individuālo drošību, mūsdienās nosaka labvēlīga ekonomiskā, iekšpolitiskā, ārpolitiskā un sociālā vide. Bijušajām Padomju Savienības valstīm, atgriežoties pie sava veida demokrātijas un tirgus ekonomikas, nav vairs iespējams balstīt savu drošību tikai uz masīviem militāriem spēkiem - tās nevar tos atļauties uzturēt ne skaitliskā, ne atbilstošā tehnoloģiskā līmenī bez attīstītas ekonomiskās bāzes. Masīvi militāri spēki ir būtībā pretrunā ar valsts drošību, jo tie kavē un traucē tās ekonomisko attīstību un sociālo nodrošināšanu, kas ir priekšnoteikumi valsts stabilitātei. Tomēr ekonomika un drošība ir savstarpēji cieši saistītas, būtībā pat viena no otras atkarīgas. Bez drošības valstī trūks kā iekšējo, tā ārvalstu investīciju, bez kurām ekonomiskā attīstība ir neiespējama, bet drošību, kā mēs to šeit esam definējuši, var atļauties tikai ekonomiski attīstītas valstis. Sprotot, ka absolūta drošība nav iespējama, Rietumu demokrātijas izveido savu drošības arhitektūru, vispirms izvērtējot visnopietnākos valsts apdraudējumus, nosakot saskaņotu darbību to samazināšanai vai likvidēšanai un izveidojot šīs darbības kontroles un atskaites sistēmu.

Pirms četriem gadiem, balstoties uz augsti kvalificētu ārvalstu ekspertu ieteikto modeli, Latvijas valsts drošības iestādes izstrādāja Valsts apdraudējuma analīzi, balstoties uz kuru Nacionālās drošības padome (NDP), iesaistot visas valsts institūcijas, izstrādāja un akceptēja vienu no Rietumu demokrātijai svarīgākajiem dokumentiem - **Nacionālās drošības koncepciju**. Šī koncepcija noteica ilgtermiņa drošības uzlabošanas virzienus un pieprasīja ne tikai Aizsardzības ministrijai, bet arī citām attiecīgām valsts institūcijām izstrādāt visiespējamākos draudu scenārijus un to seku likvidēšanas plānus gadījumiem, kad paredzētā ilgtermiņa darbība šos draudus nenovērs un iestājas krīze.

Koncepcija ieteica 11 ilgtermiņa darbības virzienus integrācijai ministriju darba plānos, ieskaitot Baltijas valstu sadarbības uzlabošanu, infrastruktūras izveidošanu investīcijām un kredītu piešķiršanai, energoresursu diversifikāciju, organizētās noziedzības apkarošanu, sabiedrības integrāciju, nelegālo migrantu kontroli, ekoloģisko apdraudējumu novēršanu, tiesisko aktu un valsts institūciju pilnveidošanu un reālas aizsardzības spējas izveidošanu.

Gadījumā, ja šīs ilgtermiņa darbības nerealizētos, iespējamās krīzes situācijas varētu būt šādas: piemēram, amonjaka eksplozija Ventspilī, nekontrolēts masīvs bēgļu ieplūdums no kādas nestabilas kaimiņvalsts, lieli plūdi vai nopietna

ārpolitiska krīze, kas prasa konsultācijas ar EDSO vai NATO. Koncepcija tālāk paredz valsts institūciju nepieciešamo darbību iekļaušanu nākamā gada Nacionālās drošības plānā, kas būtu koordinētas un ietvertas gadskārtējā atskaitē. Diemžēl, lai arī koncepcija ir jau divreiz apstiprināta Ministru kabinetā (1995. un 1997. gadā), noteiktā ilgtermiņa darbība nav integrēta ministriju darba plānos, un vēl šodien ir tikai dažādi vietēji plāni, bet saskaņoti valsts līmeņa plāni, kā risināt ļoti iespējamās krīzes situācijas, nav izstrādāti.

ES kandidātvalstu izvērtējumos augstu vietu ieņem Nacionālās drošības koncepcijas esamība, bet mēs to diemžēl pēc pieņemšanas nolikām "apakšējā plauktā", lai to tikai šad tad "pavicinātu" kāda ārvalstu viesā priekšā. Šeit vēl jāpiebilst, ka Drošības koncepcija savu precizitāti jau neapšaubāmi pierādījusi, jo trūkumi, kas tika iezīmēti koncepcijā, lielākoties tagad ir apstiprināti kā ES pieprasījumi - valstiskās infrastruktūras (likumi, struktūra) trūkums investīcijām, vides aizsardzībai, efektīvai valdības funkcionēšanai. Ja koncepcijā pieprasītā Ministru kabineta apstiprinātā darbība būtu veikta, Latvija — ļoti iespējams — jau tagad vestu sarunas par iestāšanos ES.

Liekas loģiski, ka šis uz ekspertu izvērtējumu balstītais un Ministru kabinetā pieņemtais dokuments kļūtu arī par pamatu Valdības deklarācijai, valdībai to tikai papildinot ar koalīcijas frakciju iezīmētām politiskām prioritātēm.

Juristi uzskata, ka, lai arī šāda saskaņota darbība valsts drošības uzlabošanai Latvijā ir nepieciešama, Nacionālās drošības koncepcija nav paredzēta Satversmē un Nacionālās drošības padomes statuss valsts varas hierarhijā nav noteikts likumā, tātad, it kā neko tur tālāk nevar darīt.

Pamatojoties uz šo iebildumu, Valsts prezidents nosūtīja vēstuli Saeimai, lūdzot izskatīt iespēju izstrādāt Nacionālās drošības likumu. Slēgtā Aizsardzības un iekšlietu komisijas sēdē, kurā piedalījās arī Valsts prezidents, Saeimas vadība un ieinteresēto komisiju pārstāvji, NDP sekretariāta darba grupai tika uzdots izstrādāt šo likuma projektu. Likumprojekts tika izstrādāts, iesaistot darba grupā 22 ekspertus no Saeimas, valdības, Valsts prezidenta kancelejas, Latvijas Universitātes un politiskiem pētniecības institūtiem, un, kā pieprasīts, iesniegts Saeimas Aizsardzības un iekšlietu komisijā. Likumprojekts tomēr tika noraidīts, būtībā tikai tādēļ, ka tas arī turpmāk paredzēja Valsts prezidentu kā Nacionālās drošības padomes vadītāju. Arguments, ka tas tam dod izpildvaru, kas nav paredzēta Satversmē, nav loģisks, jo NDP pieņem tikai rekomendējošus lēmumus pēc balsošanas principa, NDP Saeimai ir trīs balsis, valdībai četras balsis, bet Valsts prezidentam — tikai viena. Bet Saeima ir Latvijas Republikas likumdošanas institūcija, un nepieciešamās izmaiņas projektā tika uzdots izstrādāt kopējai Aizsardzības un iekšlietu komisijas un Nacionālās drošības komisijas darba grupai. Pēc vairāku mēnešu konsultācijām likumprojekts tika pieņemts Saeimā 1. lasījumā, bet līdz 6. Saeimas pilnvaru beigām dažādu administratīvu un politisku iemeslu dēļ likumprojekts netika novirzīts 2. lasījumam. Neatrisināti ir palikuši arī jautājumi - kas ir valsts galva, ja Valsts prezidents un Saeimas priekšsēdētājs nespēj pildīt savus pienākumus, kas notiek, ja Ministru kabinets krīzes situācijās kvoruma trūkuma dēļ nespēj izsludināt izņēmuma stāvokli, kas notiek, ja Ministru kabinets to izsludina, bet Saeima kvoruma trūkuma dēļ nevar to apstiprināt 48 stundu laikā, kas notiek,

ja Valsts prezidents uz Seimas lēmuma pamata no sevis neatkarīgu iemeslu dēļ tomēr nespēj pasludināt karu. Tāpat pretrunīgs ir Satversmes 52. pants, kas nosaka, ka, Valsts prezidentam atrodoties ārpus valsts, tā "vietu izpilda" Saeimas priekšsēdētājs. Šo pantu var saprast, ņemot vērā 20. gs. divdesmito gadu transporta un sakaru attīstības līmeni, bet, ja Saeimas priekšsēdētājs nav valsts galva kā Saeimas priekšsēdētājs, bet gan izpildot Valsts prezidenta vietu, tad nav atrisināts Valsts prezidenta statuss, tam atrodoties ārpus valsts, jo diviem prezidentiem vienlaicīgi nevajadzētu būt.

Būtībā, lai gan Krīzes centra koncepcija beidzot tika apstiprināta, Latvijas krīzes pārvaldīšanas sistēma nav izstrādāta, jo likumi "Par izņēmuma stāvokli" un "Par civilo aizsardzību" nosaka, kam būtu jānotiek, bet nenosaka atbildību, kam kas jāveic, - pat ne to, kuram šī atbildība būtu jānosaka. Cik zinu, uz šī likuma pamata tālāk izstrādātu normatīvo aktu nav. Mičiganas pavalsts iespējams krīžu inventārs ir līdzīgs Latvijai, ir arī pilnīgi izstrādāta krīžu pārvaldīšanas sistēma, ko varētu viegli piemērot Latvijai, Mičiganas valdība piedāvā bezmaksas apmācības un konsultācijas šīs sistēmas ieviešanai, taču Latvijas atbildīgās amatpersonas nav pat izrādījušas vēlmi iepazīties ar šo piedāvājumu. Nacionālās drošības likumā ir jārisina jautājums par krīzes situāciju pārvarēšanas sistēmu, jo ir skaidrs, ka nepieciešams jau iepriekš izstrādāts saskaņots darbības plāns, ja rodas ārkārtas situācijas, ja valsti apdraud ārējs ienaidnieks vai draud izcelties iekšēji nemieri. Ir bijuši dažādi uzskati par koncepciju apstiprināšanu Saeimā, bet juridiskie eksperti uzskata, ka, ja Saeima arī apstiprinātu Drošības un Aizsardzības koncepcijas, tām tik un tā būtu tikai deklaratīva nozīme. Lai nodrošinātu koncepciju ieviešanu, nepieciešami attiecīgi panti Nacionālās drošības likumā, kas nosaka, ka valdībai šo koncepciju izpilde ir obligāta.

ASV ģenerālis, kurš Eiropas Galvenajā štābā gandrīz trīs gadus bija atbildīgs par militārās sadarbības grupām, mēdza teikt, ka, lai arī viņš ir atbildīgs par 19 bijušajām Centrāleiropas un Austrumeiropas valstīm, viņam būtībā vajag "apciemot" tikai vienu, lai zinātu, kas notiek citās, jo tieši tā pati pieeja un problēmas ir visās. Viņš šo pēckomunisma mentalitāti (*mindset*) definēja kā politiskās gribas trūkumu pieņemt nepieciešamus lēmumus, saskaņotas ilgtermiņa plānošanas nespēju vai negribu un iemeslu atrašanu, kāpēc kaut ko nedarīt, nevis kāpēc kaut ko darīt. Ģenerālis uzskatīja, ka Rietumvalstīs lēmumus pieņem uzmanīgi, tikai pēc ieviešanas plāna izvērtēšanas, taču bijušajās padomju valstīs lēmumi tiek pieņemti viegli, jo nevienam nerūp, kā un vai tie tiks pildīti. Tiekoties ar Rietumu vēstniekiem un drošības ekspertiem, dažreiz tiešām grūti atbildēt, kāpēc Latvijas Republikā nav paveikts pat tas, kas likumā pieprasīts jau gadiem ilgi, jo trūkst skaidri saskatāmu loģisku pamatojumu šādai bezdarbībai.

Valsts drošības iestādes

Atbilstoši demokrātisko valstu, it īpaši Ziemeļatlantijas līguma organizācijas (NATO) valstu praksei, valsts drošības iestādēm (VDI) ir divi pamatuzdevumi: aizsargāt valsts noslēpuma objektus un to glabātājus no nedraudzīgo dienes-

tu mēģinājumiem iegūt šo informāciju; nodot atklāti nepieciejamu informāciju augstākā līmeņa politisko lēmumu pieņēmējiem, kas nepieciešama, lai tie spētu visaptveroši orientēties starptautiskā politiskā situācijā. Rietumu sistēmās pastāv šāds valdības pieprasījums vai pasūtījums pēc informācijas, kas nosaka specifiskus uzdevumus, uz kuriem tad balstās VDI budžets, kā arī par kuru izpildī dienesti atskaitās gada beigās. Latvijā diemžēl šāda kontrole pār VDI vēl nav ieviesta. VDI sistēmai jābūt veidotai tā, ka ikviens no tām ir pakļauta parlamentārai kontrolei un šīs kontrolējošās struktūras nepieļauj kādai atsevišķai politiskai partijai izmantot vienu vai vairākas VDI kā savas varas instrumentu.

Latvijas VDI sistēma, pamatojoties uz Valsts drošības iestāžu likumu, ir attīstījusi visos virzienos vērstu izlūkošanas un pretizlūkošanas darbību. Nav notikusi skaidra uzdevumu sadale trīs klasiskajās nozarēs: izlūkošana, pretizlūkošana un militārā pretizlūkošana. Ņemot vērā, ka ilgu gadu prakse ziņu dienestu darbībā gandrīz visas Rietumu demokrātiskās valstīs ir novedusi pie šīs klasiskās sadales un koordinācijas atbildība nav "vienas personas monopols", bet šo funkciju veic neliela, no visu dienestu pārstāvjiem veidota koordinējoša komiteja, arī Latvijai vajadzētu virzīties no esošās sistēmas uz šo loģisko un optimālo sistēmu, kura tad novērstu VDI vadības iespējamo pakļaušanu iekšējam politiskam spiedienam.

Nacionālie bruņotie spēki

Ir bijušas vairākas akadēmiskas konferences un semināri par mazu valstu armiju vajadzību vai nevajadzību un to spējam valsti aizstāvēt, kurās pausti dažādi pretēji uzskati. Tomēr atbilde uz šo jautājumu meklējama demokrātisko valstu bruņoto spēku uzdevumu uzskaitē.

Demokrātiskās valstīs Nacionālajiem bruņotajiem spēkiem (NBS) ir četri būtiski pamatuzdevumi:

- 1 starptautisko konvenciju prasību izpilde - jūras un sauszemes robežas kontrole, gaisa telpas novērošana un kontrole, meklēšana un glābšana;
- 1 valstiski administratīvie uzdevumi - objektu apsardze, apmācības, vadības štābs, piedalīšanās kārtības uzturēšanā, terorisma apkarošana, dabas un industriālo katastrofu seku likvidēšana;
- 1 politisko mērķu sasniegšana - savu jeb reģionālo interešu nodrošināšana, vai arī citu ārpolitisko mērķu sasniegšana;
- 1 reāla valsts aizsardzība.

Ja kāda valsts šīs funkcijas nespēj veikt, tad tā būtībā nav īsta valsts un tās iestāšanās starptautiskās ekonomiskās, politiskās un drošības organizācijās kļūst problemātiska. Dažus šos uzdevumus varētu veikt arī civilās struktūras, tomēr militārie spēki ir izdevīgāki, jo tiem ir spējas pēc pieprasījuma veikt vairākus no šiem dažādajiem uzdevumiem. Obligātais dienests, pieprasot no katra dienētspējīga pilsoņa vismaz vienu gadu kalpošanu valstij, dod valstij iespēju šos pasākumus veikt arī bez lielu līdzekļu ieguldīšanas, vienlaicīgi izveidojot valsts aizsardzībai apmācītus rezerves spēkus.

Valsts aizsardzības budžets

Valsts aizsardzības izdevumi Rietumvalstīs iekļaujas trijās skaidri sadalītās kategorijās:

- modernizācija un iegāde - ieroči, tehnika, transports, sakari;
- gadskārtējais uzturbudžets - algas, pārtika, apmācību izdevumi, remonts, degviela, komunālie pakalpojumi;
- liela mēroga militārā celtniecība - dzīvokļi, bāzes, lidlauki.

Budžeta projekts nepārtraukti tiek veidots piecus gadus uz priekšu, balstoties uz loģiski pamatotu NBS pieprasījumu un valdības prognozi, cik daudz līdzekļu reāli būs pieejami gan valsts aizsardzībai, gan miera uzturēšanas mērķiem. Bez šādas savstarpējas ilgtermiņa vienošanās starp valdību un NBS resursi netiks ekonomiski izmantoti un efektīva bruņoto spēku attīstība nav iespējama.

Rietumvalstu bruņotajiem spēkiem būtībā ir nepieciešama tikai modernizācija, jo bruņojums un viss cits, kas nepieciešams valsts aizsardzībai, ir jau iegādāts, taču Latvijas NBS viss jāiegādājas no jauna. Šeit jāatzīmē, ka mēs vēl arvien neprecīzi salīdzinām NATO valstu izdevumus aizsardzībai (caurmērā 3% no iekšzemes kopprodukta; IKP) ar Latvijas pašreizējiem izdevumiem (0,7-1-1,5%), jo priekš NATO tas ir tikai uzturbudžets. Ja tām, tāpat kā Latvijai, viss būtu jāiegādājas no nulles, tad vairākus gadus to izdevumi aizsardzībai būtu vismaz 25% no IKP.

Vispirms konceptuāli skaidri jānosaka, kādu strukturālu gala rezultātu mēs gribam sasniegt katrā no minētajām trijām kategorijām, un tad precīzi jāaprēķina, cik izmaksās katras struktūras izveide (inventāra iegāde) un gadskārtējais uzturbudžets pēc tam, - un mums ir loģisks un viegli saprotams valsts aizsardzības budžets.

Ir skaidrs, ka pakāpeniski jāveido tikai tik skaitliski lieli spēki, cik mēs varam tūlīt apgādāt un apbruņot, jo nav jēga, kā to darījām līdz šim, izdot līdzekļus, uzturot cilvēkus, kurus mēs neesam apgādājuši un apbruņojuši, lai tie spētu veikt uzdevumus, par ko tiem maksājam. Šādu uzdevumus izpildīt nespējīgu cilvēku uzturēšana ir ne tikai neloģiska, bet arī bremzē NBS izveidošanu, proporcionāli samazinot līdzekļus, kas pieejami attīstībai. Gada beigās Aizsardzības ministrijai vairākkārt nācies secināt, ka visi NBS līdzekļi ir iztērēti uzturēšanai un nav palicis nekas pāri tehnikas, munīcijas vai bruņojuma iegādei.

Vissvarīgākais apsvērums tomēr ir tas, ka nedrīkstam izveidot tādus bruņotos spēkus, kurus pēc tam nevaram atļauties uzturēt gadskārtējā 1-1,5 % IKP ietvaros. Tātad ļoti precīzs finansiālais aprēķins, cik izmaksās katras vienības gadskārtējā uzturēšana, ir priekšnoteikums reālam NBS attīstības plānam un budžetam. Viens no pašreizējiem NBS attīstības trūkumiem ir tas, ka, lai gan ASV puse ir piegādājusi speciālu datoru sistēmu šī finansiālā aprēķina veikšanai, šī iespēja netiek izmantota.

Kad esam aprēķinājuši, cik lielus bruņotos spēkus varam atļauties uzturēt, mums jāizmanto vienību štatu tabulas, lai aprēķinātu, cik kopā izmaksās inventāra iegāde, un tad, balansējot iegādes izmaksas ar jau izveidoto spēku uzturēšanu un iespējamo 1-1,5 % IKP budžetu, jāizlemj, cik gados mēs spēsim šo inventāru pakāpeniski iegādāties. Tas mums dos vismaz piecu gadu budžeta projektu ar precīzi noteiktu gadskārtēju sadali starp uzturbudžetu un inventāra iegādes budžetu.

Starptautiskās konvencijas

No starptautisko konvenciju izpildes mēs nevaram izvairīties, tāpēc jāizstrādā īsa koncepcija, kā mēs veiksime katru minēto apakšuzdevumu, un objektīvi jāizvērtē, cik cilvēku un kāda tehnika nepieciešama to minimālai izpildei. Latvijas Aizsardzības ministrijai atkrit rūpes par sauszemes robežu, jo tās kontroli veic Iekšlietu ministrijas ierēdņi. Tādēļ vispirms jāizlemj, kā veiksime jūras robežas kontroli, un pēc tam — kāds bruņojums, cik kuteru, kāda tehnika un cik karavīru nepieciešams šī uzdevuma izpildei (iespējams, 500-800 karavīru). Ar ASV palīdzību ir jau izstrādāta vienota Baltijas valstu gaisa telpas kontroles koncepcija, piešķirti līdzekļi reģionālā centra izveidei, un mēs zinām, ka apmēram 150 karavīru, specifiska papildu tehnika un apmācība būs nepieciešama tās realizēšanai un tālākai pilnveidošanai. Valdība ir arī vairākkārt izskatījusi iespēju iegādāties helikopterus meklēšanai un glābšanai, bet līdz šim nekas reāls tālāk nav darīts. Tātad arī šeit vispirms nepieciešama īsa koncepcija, no tās izrietošais uzturbudžeta aprēķins personālsastāvam (apmēram 50 karavīriem), izmaksas inventāra iegādei un, protams, valdības akcepts. Mēs precīzi varam aprēķināt vienreizējo iegādes budžetu visas šīs kopējās koncepcijas izpildei un gadskārtējo uzturēšanas budžetu apmēram 800 karavīriem pēc tam.

Nacionālie uzdevumi

Trīs specifisko noteikto uzdevumu izpildei nepieciešams izveidot attiecīgas Aizsardzības ministrijas un NBS infrastruktūras. Ministrija veic demokrātisku politisko kontroli, nodrošina reprezentāciju Saeimā un valdībā un sniedz nepieciešamo administratīvo atbalstu, lai atbrīvotu NBS tīri militāru uzdevumu veikšanai. NBS izveido štābu, kas veic nepieciešamo koordināciju, militāro apmācību, objektu apsardzi, godasardzi, ceremonijas valsts svētkos un uztur militārās bāzes un mācību iestādes. Nepieciešamības gadījumā NBS piedalās ārkārtas situāciju seku likvidēšanā. Šie uzdevumi maksimāli jāsamazina pārējo trīs primāro uzdevumu veikšanai. Arī šeit ir vienreizējais iegādes budžets, galvenokārt izveidojot militārās bāzes, un gadskārtējais budžets ierēdņu algām un tām karavīru algām, kuras nav iekļautas pārējos trijos uzdevumos (t.i., bāzes administratīvā vadība), komunālie pakalpojumi un pārtika karavīriem, kas uzturas bāzē vai izmanto to mācību vajadzībām. Arī šeit jāveic precīzs aprēķins, cik karavīru visam šim uzdevumam nepieciešams, cik izmaksā bāzu izveide un cik izmaksās to gadskārtējā uzturēšana.

Politiskie mērķi

Viens no galvenajiem Latvijas ārpolitikas mērķiem ir līdzdalība NATO, un tā sasniedzama tikai militārā veidā, attīstot "savietojamību" (*interoperability*) ar NATO spēkiem un piedaloties ar iespējami lielākām vienībām kopējās mācībās, miera uzturēšanā un citos līdzīgos pasākumos. Jo lielāka vienība un savietojamība, jo plašāka un nozīmīgāka sadarbība. NATO vēlas tādas dalīb-

valstis, kas spēj pašas sevi aizstāvēt un kuru militārās savietojamības spējas uzņemšanas brīdī ir jau līdzvērtīgas dalībvalstīm.

Runājot par iestāšanās NATO oficiālajiem priekšnoteikumiem, mums ir skaidri jāsaprot, ka tie ir tikai politiski pieņemti iegansti, lai tā vai citādi attaisnotu politiskās realitātes. Šīs realitātes ir: cik spēcīgi būs Krievijas iebildumi par kādu kandidātvalsti; vai attiecību saasināšanās ar Krieviju ir tā vērts; vai kandidātvalstu pilsoņi ir gatavi pārliecināti nobalsot par iestāšanos NATO un pēc tam segt ar to saistītos patstāvīgos izdevumus; vai NATO dalībvalstu parlamenti uzskatīs, ka kandidātvalsts uzņemšana NATO būs tā vērts, lai finansētu to uzņemšanu (īpaši ASV Kongress). ASV valsts sekretāra palīgs NATO jautājumos Rons Asmuss uzskata, ka dažādu iemeslu dēļ pašlaik ASV Kongresā Latvijai trūkst šāda atbalsta.

Šeit Latvija jau spēsusi pirmos nedrošos soļus, kopā ar Igauniju un Lietuvu izveidojot BALTBAT - Baltijas miera uzturēšanas bataljonu. Šis bataljons tika izveidots gandrīz pilnīgi uz Rietumvalstu, it sevišķi Ziemeļvalstu un ASV resursu pamata. BALTBAT diemžēl ir mākslīga struktūra, kuras izmantošana iespējama tikai ārpus Baltijas valstīm, jo bez kopēja aizsardzības līguma divas no tām nekad nepiekritīs visa bataljona izmantošanai reālām aizsardzības vajadzībām trešajā valstī. Tāpēc Latvija, par pamatu izmantojot BALTBAT Latvijas rotu un Sužu bataljonu, izveido LATBAT kā pilnīgi pēc NATO standartiem apgādātu, apmācītu un apbruņotu bataljonu. Tas dos Latvijai ne tikai ātrās reaģēšanas spēku valsts aizsardzībai vai ārkārtas situāciju seku likvidēšanai, bet arī iespēju ar vienu no tā rotām piedalīties BALTBAT miera uzturēšanā ārpus valsts vai kopā ar Igaunijas un Lietuvas bataljoniem nepieciešamības gadījumā radīt BALTBDE - Baltijas brigādi.

Militāras vienības tiek izveidotas pēc štatu tabulām, kas izstrādātas uz reālas kauju pieredzes pamata. Štatu tabula vienā teikumā nosaka vienības uzdevumu un spējas, dod personālsastāva skaitu, to specialitātes un pakāpes, kā arī nosaka uzdevumu veikšanai nepieciešamo bruņojumu un tehniku. Mums šādas kauju pieredzes nav, bet tā kā NBS tiek apmācīti Lielbritānijas kājnieku taktikā, mums jāpieņem viņu štatu tabulas, jo vienību struktūra neizbēgami saistīta ar tās izmantošanas taktiku. Štatu tabula sniedz informāciju ne tikai par to, cik izmaksās vienības inventārs (ieroči, tehnika, sakari), cik karavīru, kādās pakāpēs un specialitātēs nepieciešams, bet arī tās uzturēšanas izmaksas pēc tam (algas, apmācības, pārtika, proporcionāli komunālie maksājumi).

ASV eksperti jau no paša sākuma ieteica mums veidot šādas miera uzturēšanas vienības (kuras būtiski neatšķiras no vienkāršām kaujas vienībām), jo tad neviens iespējami nedraudzīgs kaimiņš nevar neko ieibst, ASV puse būs gatava palīdzēt to izveidēt un pat politiski uzmanīgās Ziemeļvalstīs sniegs atbalstu. ASV puse ir jau piegādājusi vieglos strēlnieku ieročus ne tikai Latvijas BALTBAT rotai, bet pat visam LATBAT bataljonam. Varšavas iniciatīvas ietvaros ASV puse katru gadu piešķir NBS apmēram pusmiljona dolāru, lai segtu starptautiskās iniciatīvas *Partneratiecības mieram* (PFP) mācību izdevumus un pusotra miljona dolāru, kurus Latvija var izmantot, kā grib. Par šo naudu jau pasūtīta sakaru tehnika veselam bataljonam, viena bataljona ekipējums - uniformas, transports un cits. Katru gadu IMET (Starp-

tautiskā militārā izglītība un apmācība) programmas ietvaros ASV arī piešķir Latvijai apmēram 600 000 dolāru individuālām apmācību vajadzībām, kas ir pietiekami, lai nodrošinātu to bataljona virsnieku un apakšvirsnieku apmācību, kas nav pieejama Latvijā vai kādā citā Rietumvalstī par brīvu.

Arī šeit nav grūti aprēķināt, cik daudz līdzekļu no Latvijas Republikas puses būtu jāpiešķir šī bataljona pilnīgai izveidei, cik izmaksās to uzturēšana un cik izmaksās šī bataljona piedalīšanās miera uzturēšanā katru gadu, ja tas ir paredzēts budžetā. Šo miera uzturēšanas uzdevumu finansēšana pēc dažiem gadiem būs atrisināta, beidzot sākot saņemt no ANO atmaksu par iepriekšējo gadu darbību. Ja mēs esam pieņēmuši lēmumu veikt arī šo politisko funkciju, mēs zinām, cik izmaksās šī bataljona izveidošana un uzturēšana; un šeit jau ir Aizsardzības ministrijas budžeta trešā sadaļa.

Te jāpiebilst, ka vairāk kā vienu šādu bataljonu mēs nevaram atļauties uzturēt pieprasītā līmenī un ne vairāk par vienu arī mums nevajag, - Latvijas reālai aizsardzībai jābalstās uz daudz lētāk uzturamiem ārrindas teritoriālās aizsardzības spēkiem - Zemessardzi un rezervēm.

Reālas aizsardzības spējas iegūšana

Nacionālā drošības koncepcija noteic, ka mēģinājums pārņemt valsti ar militāriem līdzekļiem iespējams tikai ekonomiskās un politiskās ietekmes neiedarbošanās gadījumā, ar "miera uzturēšanas" spēku palīdzību vai kādas kaimiņvalsts pilnīgas destabilizācijas gadījumā, kad kāds nekontrolēts politisks vai militārs grupējums var mēģināt pārņemt varu Latvijā pat bez šīs kaimiņvalsts piekrišanas vai atbalsta. Latvija ir suverēna valsts, un uzbrukums pat ar "miera uzturēšanas" spēkiem nav iespējams bez pilnīga un masīva tautas atbalsta šādai darbībai kaimiņvalstī un pirms starptautisko drošības organizāciju un masu mediju neitralizēšanas ar dezinformāciju, pasniedzot agresiju kā pamatotu reakciju uz Latvijas Republikas starptautisko konvenciju pārkāpumiem vai kā citādāk. Ir loģiski pieņemt, ka tāda plānota vai neplānota incidenta eskalācija var novest pie tā punkta, kad kā viena, tā otra valsts zaudē kontroli par notikumu norisi un eskalācija attīstās četros klasiskos etapos, beidzoties ar klaju militāru konfliktu.

Latvijas valsts aizsardzībai, kā tas noteikts apstiprinātajā koncepcijā, jābalstās uz ilgtermiņa darbību ekonomisko un politisko draudu novēršanu un politiski militāra aizsardzības risinājuma, atturēšanas (*deterrence*) principa un nākotnes līdzdalību NATO.

Iespējamais uzbrukums Latvijai vispirms jānovērš ar politiskiem līdzekļiem - piedaloties visās iespējamās starptautiskās politiskās, ekonomiskās un drošības sistēmās un izmantojot šo struktūru krīzes novēršanas mehānismus. Veidojot aizsardzību uz atturēšanas principa, jāņem vērā, ka, plānojot uzbrukumu, agresora galvenais kritērijs ir spēja neitralizēt esošo valdību un pilnīgi un absolūti pārvarēt savu militāro pretinieku, pirms starptautiskā sabiedrība politiski un ekonomiski piespiež tam apturēt agresiju. Vjetnama, Afganistāna, Kuveita un tagad Čečenija mūs māca, ka teritorijas kontrole, ne tikai okupācija vien, jau nozīmē uzvaru un nespēja ātri un pilnīgi sakaut

vājāku pretinieku prasa nepieņemami augstu militāru, politisku un pat psiholoģisku cenu.

Tādējādi aizstāvjiem ar masu mēdiju palīdzību jāpierāda agresija pie robežas, jāsakauj nelielas agresijas valsts iekšienē, ja nepieciešams, lietojot ātrās reaģēšanas spēku - LATBAT, jāaizstāv vissvarīgākās valsts iestādes un personas, bet tad, kad ienaidnieks sāk pielietot masīvu ārēju militāru spēku, jānodrošina valdības dislokācija vai evakuācija un jāturpina nozīmīga pretestība visā valsts teritorijā ar partizānu kara taktiku, līdz starptautisks politisks spiediens aptur agresiju. Valdībai savukārt jāuztur nepārtraukti sakari ar valsts iedzīvotājiem, starptautiskām drošības organizācijām un — tikpat svarīgi — ar CNN, tā informējot pasauli par agresiju.

Tātad masīva agresora spēka lietošanas gadījumā aizsardzība jāplāno tā, lai kā Zemessardze, tā NBS (Čečenijas kara sākumā aizstāvji ātri atklāja, ka, tiklīdz tie mēģina cīnīties ar atkaroto tanku, bruņutehnikas palīdzību un izmantojot konvenciālo taktiku, tie zaudē savas priekšrocības un tiek sakauti) un rezerves spētu sadalīties mazās grupās un turpinātu teritoriālo aizsardzību ar partizānu kara taktiku, neļaujot ienaidniekam iegūt kontroli pār viņu atbildībā nodoto valsts teritorijas daļu. Šeit nepieciešami pietiekami lieli mobilizācijas spēki un pa visu valsti izveidots materiāli tehniskais nodrošinājums, municija un apgādes atbalsta sistēma paredzētam militārā konflikta termiņam atkarībā no tā, vai tas būtu 30, 60 dienas vai ilgāk. Tas jāprognozē Latvijas Ārlietu ministrijai atkarībā no tā, cik ātri starptautiskais spiediens varētu iedarboties. Partizānu karam pietiek ar viegliem strēlnieku un pārnēsājamiem moderniem Rietumu pretgaisa un prettanku ieročiem. Tā kā uzbrucējam būs augstas tehnoloģijas sakaru atklāšanas un iznīcināšanas spējas un gaisa telpas kontrole, ir nepieciešama vienkārša un reti lietojama sakaru sistēma. Lai nekaitētu citu vienību uzdevumiem sagūstīšanas gadījumā, mazo vienību komandieriem jau savlaicīgi pirms uzbrukuma tiek doti tikai vispārēja veida uzdevumi.

Ja mēs esam izveidojuši tādu valsts aizsardzības sistēmu, kas nodrošina vērā ņemamu pretošanos un valdības saglabāšanu pat pēc valsts okupācijas, potenciālais ienaidnieks neriskēs uzbrukt, un mēs esam aizstāvējušies pēc atturēšanas (*deterrence*) principa.

Bet cik lieliem tad isti jābūt Latvijas Republikas Nacionālajiem bruņotajiem spēkiem?

Militārā draudu analīze noteic, ka uzbrucējs gribēs izmantot pārsteiguma priekšrocības un viņa rīcībā būs mums zināms skaits pierobežas karavīru, jo tiklīdz tas sāktu liela mēroga vienību pārvietošanu uz robežu, tas tiktu konstatēts no Zemes izlūkpavadoņiem un sekotu starptautisks politisks risinājums, kas nepieļautu agresiju. Konvenciālā karā ir pieņemts, ka nepieciešami vismaz trīs uzbrucēji, lai pārvarētu vienu līdzvērtīgi apmācītu un apbruņotu aizstāvi. Tā kā Latvijas teritoriālās aizsardzības spēki nebūs līdzvērtīgi, mēs zinām, cik mums nepieciešams aizstāvju, un tas dod pamatu mūsu NBS skaitliskajam sastāvam un NBS attīstības plānam.

Daudz ir runāts par totālo aizsardzību, bet cik totālu šo totālo aizsardzību mēs saskatām, jo, aktīvi iesaistot valsts aizsardzībā civilos iedzīvotājus, mēs varam radīt situāciju, ka tie zaudē savu starptautiski aizsargāto statusu un tiek

uzskatīti par kaujiniekiem. Ir jautājums, vai bez referenduma valdība pat ir tiesīga pieņemt šādu lēmumu.

Jūras un gaisa spēki, kas nepieciešami starptautisko konvenciju prasību izpildei, reālai valsts aizsardzībai dos maz, bet ar to palīdzību varam pierādīt agresijas aktu, pārkāpjot valsts jūras, sauszemes vai gaisa telpas robežu. LATBAT un bruņoto spēku sastāvs, kas nepieciešams valsts uzdevumu izpildei, iekļaujas reālā valsts aizsardzībā, taču, ņemot vērā apstiprināto teritoriālās aizsardzības koncepciju un reāli pieejamo resursu iespēju, valsts aizsardzībai jābalstās galvenokārt uz Zemessardzi un mobilizējamām rezervēm.

Teritoriālās aizsardzības koncepcija tika apstiprināta gandrīz pirms trijiem gadiem, taču praktiski maz kas veikts, lai to pilnveidotu. Likums par obligātu dienestu ļauj iesaukt visus dienēspējīgos uz astoņu nedēļu pamatapmācības kursu, atstāt nelielu skaitu iesaukto aktīvā dienesta vajadzībām, pārējiem dodot iespēju vai nu brīvprātīgi iestāties Zemessardzē, vai dienēt līdz noteiktam vecumam rezerves vienībās. Tomēr šādas pamatapmācības sistēmas izveidošanas un uzturēšanas izmaksas nav aprēķinātas un būtu arī bezjēdzīgi sākt izveidot šādas rezerves, ja pēc apmācību beigšanas katram rezervistam nevaram nodrošināt vismaz uniformu un automātu.

ASV puse ir jau uzdāvinājusi NBS 10 000 NATO standarta 7.62 kalibra M-14 automātus, bet, lai arī ASV noliktavās vēl arvien atrodas vairāki simti tūkstoši šo nelietoto kvalitatīvo ieroču, Latvijas puse kaut kādu iemeslu dēļ nav lūgusi vēl 30 000 šādu automātu, lai nodrošinātu standartizētu NATO bruņojumu arī plānotajām rezervēm. Igaunijai jau ir piešķirti 30 000 šo ieroču - jāsamaksā tikai 60 000 USD transporta izdevumiem. Vairāku valstu militārie eksperti ir izteikušies, ka ne tikai Latvijas NBS, bet arī Igaunijas un Lietuvas NBS vadība oficiāli sludina uz rezervēm pamatotu teritoriālo aizsardzību, bet praksē galvenokārt nodarbojas ar nenozīmīgām iekšējām reorganizācijām un konvencionālo spēku (kurus viņi reāli nevar atļauties) plānošanu. Ja veidojam Aizsardzības koncepcijā noteikto teritoriālo aizsardzību, tad vispirms pilnīgi jāapbruņo Zemessardze un jāsāk veidot rezerves. Jāatrisina arī ārrindas zemessargu statuss kā valstisku uzdevumu izpildē, tā arī militārā konflikta gadījumā. Pašlaik no 16 000 zemessargiem tikai ap 1600 ir ierindnieku, pārējie ir ārrindnieki, un, lai arī tie ir devuši Zemessardzei zvērestu aizstāvēt valsti, tiem nav absolūti nekādas juridiskas atbildības piedalīties reālā valsts aizsardzībā, un, kā iepriekš minēts, bez nepieciešamās teritoriālās apgādes bāzes šāda aizsardzība nevar ilgi pastāvēt. Bet valdība var iegūt juridisku kontroli pār Zemessardzes ārrindniekiem vienīgi tad, ja tā vēlas un spēj maksāt par to dienestu kā miera, tā kara laikā. Bet arī šo teritoriālo spēku vienībām jābalstās uz precīzām, bet daudz, daudz pieticīgākām štatu tabulām, kuras jāizstrādā, balstoties uz aizsardzības koncepciju, teritoriālās aizsardzības taktiku un praktisko lauka mācību pārbaudi. Teritoriālo spēku izveidošanai jānotiek pakāpeniski vairāku gadu gaitā, un arī pēc šīm štatu tabulām mēs varam precīzi aprēķināt, cik izmaksās inventārs šo vienību izveidei un cik to uzturēšana pēc tam. Jāatceras, ka mēs nedrīkstam izveidot tādu sistēmu šo četru uzdevumu veikšanai, kuru pēc tam nespēsīm uzturēt 1,5% NKP uzturbudžeta ietvaros.

Sākot izveidot LR NBS, tika pieļauta kļūda, neizveidojot vispirms vienu pilnīgu rotu, kuras komandieris - kapteinis būtu arī NBS komandieris un kurš tad pakāpeniski izveidotu bataljonu, kura komandieris - pulkvežleitnants tad kļūtu par NBS komandieri. Turpretim, lai plānotu NBS attīstību, tika izveidots liels štābs ar daudzām pulkvežu un vairākām ģenerāļu štata pozīcijām, kas tā skaitliskā sastāva un struktūras noteikšanu saskaņā ar likumu "Par valsts aizsardzību" novirzīja Ministru kabineta atbildībā.

Štābi tiek izveidoti pēc vajadzības, lai vadītu noteiktu skaitu jau izveidotu vienību. Pie mums tas notika otrādi, un mēs tagad maksājam par šo pārsteidzīgo rīcību. Jau vismaz sešus gadus štābs ir bijis nepārtraukti tik aizņemts ar savu iekšējo reorganizāciju un amatu sadali, ka tam nav atlicis daudz laika citu problēmu risināšanai.

Nacionālo bruņoto spēku vadībai 1-1,5% IKP uzturbudžeta ietvaros jānosaka bruņoto spēku skaitliskais sastāvs, kas nepieciešams minēto četru uzdevumu veikšanai, kā arī nepieciešamā vēl neiegādātā inventāra izmaksas un aprēķins, cik gadus prasīs tā iegāde. Ministru kabinetam būtu konceptuāli jāapstiprina šis dokuments kā pamats NBS attīstībai un nākotnes budžetiem un jālūdz Saeimai svītrot no likuma "Par valsts aizsardzību" pantu, kas nosaka, ka Ministru kabinets apstiprina NBS štāba struktūru un štatus. Štābs ir komandiera darba orgāns un tam pašam jāspēj to mainīt vai katru dienu atkarībā no darba pieprasījuma.

Taču atpaliķšana nav tikai NBS līmenī. Tikai pavīriši pārskatot likumu "Par valsts aizsardzību", jākonstatē, ka lielākā tiesa likumā noteikto primāro uzdevumu kā Ministru kabineta (aizsardzības plāns, svarīgo objektu kopums un to aizsardzība, mobilizācijas rezervju plāns), tā arī Aizsardzības ministrijas līmenī (AM sadaļa no aizsardzības plāna, vienota apgādes sistēma, personālsastāvs, Nacionālā aizsardzības akadēmija), tā arī NBS līmenī (operatīvais plāns) pat četru gadu laikā nav izpildīta.

Īpaši nopietna problēma pastāv ar Nacionālo aizsardzības akadēmiju (NAA), kuras uzdevums būtu nodrošināt nepieciešamo skaitu jaunu, pēc NATO pieprasījuma sagatavotu virsnieku Nacionālajiem bruņotajiem spēkiem un, kā tas pieņemts Rietumu valstīs, kopā ar Aizsardzības ministriju un NBS izstrādāt nepieciešamos militāros doktrinālos dokumentus. Bet, tā kā NBS skaitliskais sastāvs nav noteikts, nevar noteikt arī gadskārtējo jauno virsnieku skaitlisko pieprasījumu. Lai gan NAA pakļauta Aizsardzības ministrijai, ministrijas sastāvā nav nevienas amatpersonas, kura būtu atbildīga par apmācības jautājumiem. Arī NBS un NAA viena otru ignorē, izņemot sabiedrisko sarīkojumu gadījumos, un te ir jājautā, kas īsti tiek mācīts jaunajiem NBS virsniekiem, jo ne Aizsardzības ministrija, ne NBS nav apstiprinājuši pat vienu doktrinālu dokumentu par LR aizsardzības stratēģiskajām spējām, par NBS taktiku, par personālsastāvu, par apmācībām, par operatīvo darbību, par apgādi, par budžeta izstrādāšanu vai ko citu.

Daudz kas jau ir veikts, bet ir pienācis laiks prasīt, vai tas, kas ir izveidots drošības jomā, darbojas un ir tiešām tas, ko gribējām sasniegt.

Mums pieejamo ārvalstu ekspertu iespējas ir vienkārši neizsmeļamas, bet attiecīgus lēmumus varam pieņemt tikai paši - un lēmuma pieņemšana tiešām ir tikai neliela daļa no problēmas risinājuma. Nepieciešams skaidri noteikt, ko gribam sasniegt, cik tas izmaksās, un tad izstrādāt un pildīt ilgtermiņa plānus mērķa sasniegšanai.

Latvijas Republikas Drošības koncepcija

I. Vispārīgie principi

Latvijas valsts drošība ir tās pamatinteresu un vērtību — valstiskās neatkarības, teritoriālās nedalāmības, valodas un nacionālās identitātes, Satversmē noteiktās demokrātiskās iekārtas, tirgus saimniecības un cilvēka tiesību — aizsargātība un nodrošinātība, sabiedrības un iedzīvotāju interešu aizsardzība un nodrošināšana. Latvija, veidojot savu drošību, neapdraud nevienu citu valsti.

Latvijas valsts drošības politika ir valsts politikas neatņemama sastāvdaļa, tai jāgarantē Latvijas valsts pastāvēšana ar Satversmē un tiesību aktos paredzētiem spēkiem, līdzekļiem un metodēm.

Latvijas drošības situāciju nosaka tās ģeopolitiskais stāvoklis, ekonomikas attīstības līmenis, attiecības ar ārvalstīm, tautas kultūras potenciāls, militārās un civilās aizsardzības sistēmas iespējas un ekoloģiskā situācija.

Latvijas drošība sasniedzama, stabilizējot iekšpolitisko, sociālo un ekonomisko situāciju, attīstot efektīvas militārā spēka struktūras, izveidojot križu vadīšanas un civilās aizsardzības sistēmas, veidojot tiesiskas valsts sistēmu un struktūras, ievērojot starptautiskās saistības un normas, un iekļaujoties Eiropas un transatlantiskajās politiskajās, ekonomiskajās, drošības un aizsardzības organizācijās.

II. Valsts drošības politikas īstenošana

Pamatojoties uz Latvijas Republikas Drošības koncepciju, ministrijas un citas institūcijas integrē savos darbības plānos šīs koncepcijas noteiktos virzienus. Ministru Kabinets uz Nacionālās drošības padomes iesniegto priekšlikumu pamata ikgadēji apstiprina Nacionālās drošības plānu, kurā nosaka valsts drošības apdraudējumu neitralizācijas un novēršanas prioritāros virzienus un pasākumus.

Ņemot vērā apdraudējumu, valsts politiskās un ekonomiskās situācijas un starptautiskā stāvokļa iespējamās izmaiņas, Nacionālā drošības padome ir atbildīga par ikgadēju Latvijas Republikas Drošības koncepcijas un plāna izvērtēšanu un sagatavošanu un Nacionālā drošības plāna sagatavošanu un izpildes gaitas koordināciju.

Nacionālās drošības plānā paredzētos pasākumus finansē no valsts budžeta, no pašvaldību budžetiem, kā arī citiem likumā paredzētajiem avotiem.

III. Apdraudējums

Par Latvijas būtiskākajiem apdraudējumiem uzskatāmi mēģinājumi darboties pret Latvijas valstisko neatkarību, tās konstitucionālo demokrātisko iekārtu, novest dominējošā politiskā, saimnieciskā un cita veida atkarībā no

citas valsts, kavēt Latvijas eiroatlantisko integrāciju, nepieļaut sabiedrības saliedēšanu un dažādu sabiedrisko un etnisko grupu integrāciju vienā nācijā, un kavēt Latvijas ekonomisko un sociālo attīstību un aizsardzības spēju palielināšanos.

Apdraudējumi var rasties gan atsevišķi politiskajā, militārajā, ekonomiskajā, sociālajā un ekoloģiskajā jomā, gan to kompleksā saistībā. Ārējais spiediens, nelabvēlīga starptautisko politisko procesu attīstība var destabilizēt iekšpolitisko situāciju, saasināt pretrunas starp politiskajiem spēkiem un sociālām grupām valstī un izsaukt krīzes. Ārējie un iekšējie apdraudējuma faktori katrā jomā ir cieši saistīti, mijiedarbojoties un summējoties.

IV. Apdraudējuma samazināšana un novēršana

Ārējie un iekšējie apdraudējumi ir novēršami, samazināmi, likvidējami tikai ar saskaņotu, vienlaicīgu darbību visās apdraudējumu novēršanas jomās.

Savlaicīgi nenovērsts vai nesamazināts ilgtermiņa apdraudējums var novest pie krīzes. Krīze ir būtisks un sākotnēji īslaicīgs apdraudējums valsts neatkarībai, demokrātiskai iekārtai, iedzīvotāju veselībai, labklājībai un drošībai. Krīze var novest pie izņēmuma stāvokļa izsludināšanas valstī.

Krīzes novēršanai un pārvarēšanai tiek veidots pastāvīgs krīzes kontroles centrs un izstrādāti iespējamāko krīžu scenāriji un to novēršanas un pārvarēšanas plāni. Krīzes kontroles centra nolikumu apstiprina Ministru Kabinets.

Latvijas Republikas civilās aizsardzības sistēma nodrošina civilo iedzīvotāju, tautsaimniecības un apkārtējās vides aizsardzību no iespējamo ārkārtējo situāciju potenciālajām briesmām un to izraisītajām sekām saskaņā ar Latvijas Republikas likumdošanu.

IV. 1. Politiskā apdraudējuma novēršana

Galvenie savstarpēji papildinošie un nostiprinošie Latvijas ārējās drošības politikas virzieni ir integrācija Eiropas un transatlantiskajās politiskajās, ekonomiskajās, drošības un aizsardzības struktūrās, visupirms — Eiropas Savienībā (ES) un NATO, — un labu attiecību uzturēšanā ar visām kaimiņvalstīm, ieskaitot Krieviju un Baltkrieviju. Sadarbībā ar pašu uzticamāko drošības un aizsardzības organizāciju Eiropā — NATO — pakāpeniski tiek panākta spēja kopdarboties un uzņemties pilntiesīgas organizācijas dalībvalsts saistības un pienākumus.

Sadarbībā ar NATO, ES, RES, EDSO, ANO un to dalībvalstīm tiek veidoti efektīvi krīžu novēršanas un konsultāciju mehānismi.

Starptautiskajās organizācijās un divpusēji tiek veidots drošs līgumisks pamats jebkādu konfliktu nepieļaušanai un kontroles mehānisms starptautiski tiesisko saistību nelokāmai izpildei.

IV.2. Baltijas valstu sadarbība

Baltijas valstu sadarbība ir viens no galvenajiem priekšnoteikumiem un līdzekļiem to integrācijai Eiropas un transatlantiskajās struktūrās, kā arī to politiskās un ekonomiskās neatkarības nodrošināšanai.

Latvijas drošības politika balstās uz izpratni, ka apdraudējumi vienai no Baltijas valstīm ir apdraudējumi visām Baltijas valstīm.

Latvijas drošības politika ir vērsta uz maksimāli saskaņotu un iespējami kopīgu Baltijas valstu rīcību ārējo apdraudējumu novēršanai.

Īpaša uzmanība tiek pievērsta praktisku kopīgu projektu un programmu attīstībai drošības un aizsardzības sfērā, un kopīgam ieguldījumam starptautiskajā drošībā — Baltijas miera uzturēšanas bataljonam, Baltijas kopējās jūras spēku mācību vienībai, reģionālajai gaisa telpas iniciatīvai un citiem reģionālajiem projektiem.

Latvija sekmē saskaņotu Baltijas valstu krīzes novēršanas un pārvarēšanas sistēmu izveidi.

IV.3. Ekonomisko apdraudējumu novēršana

Valdība nodrošina nepieciešamo valsts ekonomisko infrastruktūru — skaidrus un pilnīgus likumus, stabilu un kontrolētu banku sistēmu, pilnveidotu kredītu garantiju sistēmu un efektīvu investīciju piesaistīšanas mehānismu, pastāvīgi sekojot valsts maksājumu bilances stāvoklim, ar mērķi novērst citu valstu kontroles iespējamību pār valsts finansu resursiem.

Valdība nodrošina energoresursu taupības režīma ieviešanu un energoresursu rezerves krīzes situāciju vajadzībām, vienlaicīgi veidojot lielāku energoresursu importa diversifikāciju.

Valsts ekonomikas stabilitātes nodrošināšanai Valdībai jāveicina pasākumi, lai maksimalizētu lielu ārvalstu uzņēmumu ilgtermiņa kopdarbību ar Latvijas uzņēmumiem sfērās, kur resursi ir labvēlīgi šādi sadarbībai. Ekonomikas ministrijai jāizstrādā programma Latvijas ekonomikas darbībai iespējamo ārvalstu ekonomisko sankciju vai blokādes gadījumā.

Valdība veic pasākumus kontrabandas, korupcijas, naudas atmazgāšanas un citu ekonomisko noziegumu novēršanai.

IV.4. Noziedzības radīto apdraudējumu novēršana

Latvijā, paralēli izmantojot ārvalstu pieredzi, tiek pilnveidota likumdošana noziedzības apkarošanas jomā, kā arī nostiprinātas un attīstītas tiesību sargājošās un valsts drošības iestādes. Tiek pilnveidota noziegumu un sabiedriski bīstamu nodarījumu profilakse, to novēršana un atklāšana, kā arī soda līdzekļu piemērošanas sistēma.

Ievērojot organizētās noziedzības un korupcijas lielo sabiedrisko bīstamību, īpaša uzmanība tiek pievērsta šo noziegumu veidu apkarošanai, pilnveidojot sadarbību ar citām valstīm, aktīvi izmantojot *Interpol* iespējas.

IV.5. Skrundas radiolokācijas stacijas pagaidu darbība LR teritorijā

Saskaņā ar "LR un KF Vienošanās par Skrundas RLS tiesisko statusu tās pagaidu funkcionēšanas un demontāžas periodā", Skrundas RLS pagaidu funkcionēšanas periods beidzas 1998. gada 31. augustā. Demontāžas periods ilgst līdz 2000. gada 29. februārim. Vienošanās ir galīga un nevar tikt pārskatīta.

Latvijas Republikas institūcijas un Valsts drošības iestādes seko līdzīgai RLS darbībai un novērš jebkādas nelikumīgas darbības, kas saistītas ar objekta personāla un RLS atrašanos un pagaidu darbību Latvijā, kas varētu būt vērsta pret Latvijas valsts interesēm.

Tiek turpināta konsekventa objekta darbības un līgumsaistību izpildes kontrole, izmantojot Vienošanās paredzētos kontroles mehānismus, kā arī turpinot iesaistīt šajā procesā starptautiskās organizācijas.

Tiek nodrošināta efektīva Skrundas radiolokācijas stacijas ārējā apsardze, īpaši funkcionēšanas beigu posmā un demontāžas periodā, lai nepieļautu Vienošanās un LR likumdošanas pārkāpumus.

IV.6. Sabiedrības integrācija

Valstī tiek nodrošināta tāda sabiedriskās integrācijas pakāpe, kas izslēgtu jebkādas sabiedrību destabilizējošas rīcības vai tiktu izmantota kā iegansts citu valstu un starptautisko organizāciju iejaukšanās valsts iekšējās lietās. Valstī tiek sekmēta valsts iedzīvotāju ieinteresētība Latvijas valstiskuma neatgriezeniskumā un demokrātiskas valsts iekārtas stabilitā pastāvēšanā.

Svarīga sabiedrības integrācijas procesa sastāvdaļa ir nepilsoņu pakāpeniska un plānveidīga naturalizācija.

IV.7. Pretvalstiski orientētu grupējumu, ārvalstu izlūkošanas dienestu darbības neitralizācija

Lai novērstu tādu iespējamu destabilizāciju valstī, kuru varētu izraisīt pretvalstisku grupējumu un ārvalstu izlūkdienestu darbība, Latvijai ir īpaši svarīga savlaicīga un objektīva informācijas iegūšana.

Valsts drošības iestādes identificē pretvalstiski orientētus grupējumus, personas, to darbību un mērķus, kā arī ārvalstu izlūkdienestu nesankcionētu darbību Latvijas teritorijā un likumā paredzētajā kārtībā veic to darbības neitralizāciju.

Šo uzdevumu veikšanai prioritāra ir valsts drošības iestāžu darbības sakārtošana un pilnveidošana.

IV.8. Nelegālās migrācijas un bēgļu tranzīta ierobežošana

Lai novērstu masveidīgu bēgļu vai nelegālo imigrantu ieplūdumu pāri valsts robežai, tiek nodrošināta efektīva valsts robežas, teritoriālo ūdeņu un gaisa telpas kontrole, kā arī izveidota saskaņota Baltijas valstu robežu kontroles un tehniskās novērošanas sistēma. Tiek nodrošināta efektīvas ilgtermiņa migrācijas un iedzīvotāju uzskaites sistēmas izveide.

Tiek noteikta skaidra atbildība un izstrādāta likumdošana un metodika nelegālo imigrantu aizturēšanai, internēšanai un deportēšanai. Pastāvīgi tiek nodrošināts tāds pasākumu komplekss, kas izslēgtu nelegālo imigrantu nelikumīgas rīcības Latvijas teritorijā.

Tiek nodrošināta Latvijas Republikas pievienošanās Ženēvas konvencijai par bēgļiem, kā arī slēgti divpusējie līgumi par bēgļu un nelegālo imigrantu atpakaļuzņemšanu.

IV.9. Tiesisko aktu un valsts institūciju darbības sakārtošana un pilnveidošana

Tiek izveidots likumu un tiesību aktu kopums, kas nepieciešams valsts stabilitātes nodrošinājumam, tālākai ekonomiskai un sociālai attīstībai. Paredzēts noteikt prioritātes šo likumu un dokumentu izstrādē, veikt to iespējami ātru sagatavošanu, izmantojot arī ārvalstu ekspertu pieredzi. Likumdošana tiek pilnveidota atbilstoši Eiropas Savienības prasībām.

Izstrādāt Likumu par valsts drošību, Noziedzības apkarošanas programmu un tās īstenošanai nepieciešamos likumdošanas aktus.

Pieņemt likumdošanas aktus, kas ļaus cīnīties pret terorismu, naudas atmazgāšanu, organizēto noziedzību, tai skaitā starptautisko, kā arī citiem noziedzumiem.

Notiesāto personu izdošana soda izpildei un noziedznieku izdošana kriminālvajāšanai notiek saskaņā ar noslēgtajiem starpvalstu līgumiem un starptautiskajām konvencijām. Saskaņota darbība cīņā pret organizēto noziedzību, narkotiku nelegālu tirdzniecību un tranzītu, starptautisko terorismu, naudas atmazgāšanu un citiem krimināliem apdraudējumiem tiek koordinēta starpvalstu līmenī un saskaņota ar attiecīgajām starptautiskajām organizācijām. Tiek nodrošināts pieņemto likumu un noslēgto līgumu īstenošanas mehānisms.

IV.10. Ekoloģisko katastrofu apdraudējuma un to seku likvidācija

Valsts un reģionāla mēroga ekoloģiskās katastrofas var rasties gan valstī, gan skart tās teritoriju pārrobežas piesārņojuma rezultātā.

Tiek veikta bīstamu kravu, objektu un tehnoloģiju identificēšana un paaugstināts to īpašnieku vai apsaimniekotāju atbildības līmenis. Tiek izveidota kopēja iedarbīga bīstamo kravu, vielu, tehnoloģiju un objektu kontroles sistēma, kas veicinātu negadījumu iespējamības un to seku samazināšanu, kā arī nodrošinātu nepieciešamo pārraudzību ekoloģisko katastrofu laikā. Nolietotās un vecās iekārtas prioritārā kārtībā ir aizvietošanas ar jaunu un modernu tehnoloģiju.

Prioritāšu noteikšanā un vides problēmu optimālu risinājumu izvēlē tiek iesaistīta arī sabiedrība. Vides aizsardzības politika tiek integrēta kopējā valsts attīstības politikā.

IV.11. Militārā apdraudējuma novēršana

Nemot vērā Latvijas pašreizējo militāro potenciālu, tās aizsardzībai jābalstās uz atturēšanas principu un politisku militāro problēmu risinājumu. Nacionāla-

jiem bruņotajiem spēkiem jābūt nelieliem, mobiliem, labi apbruņotiem, apmācītiem, informatīvi, organizatoriski un tehniski savietojamiem un sadarboties spējīgiem ar NATO militārām struktūrām, kā arī pakļautiem civilai kontrolei.

Iekšlietu ministrijas Robežsardze sadarbībā ar Nacionālajiem bruņotajiem spēkiem un attiecīgām civilstruktūrām kontrolē un sargā valsts robežu. Jūras spēki un Gaisa spēki sadarbībā ar attiecīgajām civilstruktūrām veic jūras ekonomiskās zonas un valsts gaisa telpas kontroli. Sauszemes spēki nodrošina teritoriālo aizsardzību visā valsts teritorijā, veic ātrās reaģēšanas uzdevumus, gatavo militārās rezerves un piedalās starptautiskajās operācijās.

Ārēja iebrukuma gadījumā Aizsardzības ministrija, saskaņā ar Valsts aizsardzības plānu, nodrošina tā izpildi. Agresijas gadījumā ar globālās informācijas sistēmas starpniecību tiek nodrošināta starptautiskās sabiedrības informēšana. Nacionālie bruņotie spēki, tai skaitā mobilizētās rezerves, nodrošina militāro pretošanos visā valsts teritorijā. Likumīgās Valdības darbība un militāra pretesība jānodrošina līdz laikam, kad starptautiskais politiskais un ekonomiskais spiediens apturēs agresiju. Valdībai tik nodrošināti sakari ar valsts pilsoņiem, ārvalstīm, starptautiskām drošības un aizsardzības organizācijām un starptautiskiem masu informācijas līdzekļiem.

Tiek atbalstīta maksimāla bruņoto spēku militārā sadarbība ar NATO un tās dalībvalstīm, kā arī ar citām draudzīgām valstīm, attīstot ciešākas attiecības un sekmējot Latvijas iespējami drīzu integrāciju NATO.

V. Kopsavilkums

Latvijas Republikas Drošības koncepcija paredz divus nacionālās drošības politikas īstenošanas pamatvirzienus.

Pirmais — neatliekamie pasākumi — Nacionālo bruņoto spēku nostiprināšana, Valsts drošības iestāžu un Iekšlietu ministrijas struktūrvienību darbības koordinēšana un pilnveidošana, civilās aizsardzības sistēmas attīstīšana, krīzes kontroles centra izveidošana, kriminogēnās situācijas, muitas un robežkontroles uzlabošana, energotaupības režīma ieviešana un importa diversifikācija.

Otrais — ilgtermiņa pasākumi — Latvijas integrācija Eiropas un transatlantiskajās drošības un aizsardzības struktūrās, valsts ārējās, aizsardzības un iekšpolitisko programmu izstrāde un ieviešana ilgtermiņa apdraudējumu samazināšanai un novēršanai un valsts ekonomiskā stabilitāte.

*Apstiprināta ar Nacionālās drošības padomes 1995. gada 22. maija lēmumu.
Pamatā akceptēta Ministru kabineta 1995. gada 13. jūnija sēdē,
protokols nr. 32, uzdodot Aizsardzības ministrijai sagatavot koncepcijas
realizēšanai nepieciešamos tiesību aktu projektus.*

LATVIJAS REPUBLIKAS AIZSARDZĪBAS KONCEPCIJA

IEVADS

Latvijas militārās aizsardzības nepieciešamība

Šķiet it kā bezcerīgi mazai valstij ar ierobežotu militāru potenciālu pretoties militāri daudz spēcīgākam agresoram. Tomēr latviešu tauta nav spējīga pārdzīvot ārvalsts okupāciju. Ja latviešu tauta ar visiem iespējamiem līdzekļiem neaizstāvēsies pret agresiju, Latvija tiks okupēta, un latvieši isā laikā beigs eksistēt kā nācija. Valsts aizsardzība ar militāriem līdzekļiem var prasīt lielus cilvēku upurus, bet Latvijai nav citas izejas, ja tā vēlas pastāvēt kā neatkarīga valsts.

Dokumenti, kas saistīti ar valsts aizsardzību

Latvijas Republikas likumi:

Par valsts aizsardzību.

Par Aizsardzības spēkiem.

Par Latvijas Republikas Zemessardzi.

Par Latvijas Republikas obligāto valsts dienestu.

Latvijas Nacionālo bruņoto spēku piedalīšanās starptautiskajās operācijās.

Citi tiesiskie akti:

Latvijas Republikas drošības koncepcija.

Latvijas Republikas ārpolitikas koncepcija.

Valsts apdraudējuma analīze.

Valsts potenciālo militāro draudu analīze.

Papilddokumenti:

Nacionālo bruņoto spēku attīstības plāns.

Aizsardzības ministrijas budžeta projekts.

Aizsardzības ministrijas perspektīvais materiāltehniskā nodrošinājuma iegādes plāns.

Finansiālie ierobežojumi un pieņēmumi

Ņemot vērā valsts budžeta noslogojumu, ievērojami izdevumi aizsardzības jomā pašreiz netiek uzskatīti par attaisnojamiem. Tādēļ ir jāatrod kompromiss starp militāri politisko situāciju, kas nosaka valsts apdraudētību, un valsts iespējām. Tagadējais budžeta iedalījums ir ierobežots un kavē NBS attīstību. Lai nodrošinātu nepieciešamo NBS attīstību, jāpieņem, ka:

— tiks atrasti nepieciešamie budžeta līdzekļi, kas iespējams, apvienojot mērķtiecīgāku esošo līdzekļu izlietošanu ar valsts aizsardzībai atvēlēto līdzekļu reālu palielināšanu. Spēka struktūru attīstības plāna ieviešanas ātrums un secīga to izveide ir atkarīgi no valsts aizsardzībai atvēlētajiem budžeta līdzekļiem;

— Latvijas aizsardzības budžets % no valsts kopprodukta nepārsniegs Rietumeiropas valstu aizsardzības budžetus.

Sabiedriskie ierobežojumi

Pašlaik NBS būtiskai attīstībai trūkst sabiedriskā un politiskā atbalsta, jo ievērojamai iedzīvotāju daļai dienests Latvijas NBS joprojām atgādina dienestu PSRS Bruņotajos spēkos un Latvijas militāro okupāciju. Nav arī vienprātības par to, kādam jābūt Latvijas drošības stāvoklim, lai gan valsts aizsardzība tiek uzskatīta par svarīgu. Viss tas atspoguļojas jauniešu nostājā pret obligāto valsts dienestu un brīvprātīgu iestāšanos militārajā dienestā. Aizsardzības ministrijai:

- jāizvērs debates par aizsardzības jautājumiem masu medijos;
- jāizskaidro, kādēļ ir nepieciešama bruņota pretestība agresijai;
- jāpierāda, ka bruņota pretestība ir iespējama un nepieciešama;
- jāpanāk, lai sabiedrība mainītu savus uzskatus par Latvijas NBS un dienestu tajos.

Mērķis

Šī sokumenta mērķis ir efektīvas aizsardzības sistēmas izveidošana un Latvijas aizsardzības politikas un tai atbilstošu Nacionālo bruņoto spēku struktūru noteikšana, lai radītu pamatu Nacionālo bruņoto spēku attīstības, finansu un operatīvo plānu izstrādei.

Ierobežojums

Izstrādājot dokumentu, tiek ņemti vērā tikai potenciālie iekšējie un ārējie militārie draudi pret valsts iekārtu, t. i., organizēta bruņota spēka lietošana ar politiskiem mērķiem.

BALTĪJAS REĢIONA DROŠĪBA

Latvijas drošība nav atdalāma no Baltijas drošības kopumā. To uzsver Baltijas Ministru padomes darbība Baltijas valstu drošības un aizsardzības problēmu risināšanas koordinācijā. Drauds pret vienu Baltijas valsti apdraud visas.

Izveidojoties krīzes situācijai vienā no Baltijas valstīm, paredzams spiediens pret pārējām divām valstīm, lai novērstu saskaņotu Baltijas valstu darbību. Tomēr visu trīs Baltijas valstu interesēs ir rīkoties saskaņoti. Saskaņotai militārai rīcībai jāveicina šī sadarbība. No tīri militāra viedokļa lūkojoties, vienīgi kopā Baltijas valstis spēs pretoties agresijai.

Baltijas valstu (Nacionālās) Aizsardzības ministrijām:

- jāizstrādā vienotas Nacionālās drošības un aizsardzības koncepcijas;
- jānodrošina cieša sadarbība starp bruņoto spēku štābiem;
- jāveido ieroču un sakaru sistēmas, kas spējīgas darboties kopā;
- jānodrošina saskaņota rīcība robežu, teritorijas, jūras ekonomiskās zonas un gaisa telpas kontrolē;
- jānodrošina līdzīgas militārās apmācības;
- jāveido kopējas vienības, kāda, piemēram, ir BALTBAT.

MILITĀRO UZDEVUMU ANALĪZE

Latvijas drošības stāvokli nosaka kopums, kurā ietilpst militārais spēks, Rietumu ekonomiskā klātbūtne un starptautiskās saistības, kurās jāuzsver Latvijas piederība Eiropas tautu saimei. Šī stāvokļa militārie elementi dalāmi divās uzdevumu grupās: tie uzdevumi, kas attiecas uz miera laiku, un tie, kas NBS jāpilda kara stāvoklī. Kā pamatprincips jāuzsver, ka Latvijas politiskā un militārā rīcība nekādos apstākļos nedrīkst radīt pakļaušanās iespaidu.

Valsts un iedzīvotāju aizsardzība miera laikā

NBS miera laika uzdevumi (M) ir:

M1

Piedalīties atvairīšanas faktora radišanā, parādot NBS apņēmību un spējas aizsargāt visu Latvijas teritoriju:

- uzturēt mazu un labi apmācītu ātrās reaģēšanas spēku, kas spēj pretoties negaidītam uzbrukumam vai bruņotai robežu pāriešanai;
- veikt attiecīgās apmācības;
- veikt izlūkošanas uzdevumus;
- apliecināt gatavību mobilizēties;
- gatavoties saņemt papildspēkus, sadarbojoties atbalstīt tās draudzīgās valstis un/vai organizācijas, kas sūtītu papildspēkus;
- sargāt un nodrošināt militārus objektus.

M2

Sargāt Latvijas robežu, teritoriju, jūras akvatoriju un gaisa telpu:

- nodrošināt Latvijas sauszemes teritorijas neaizskaramību;
- nodrošināt Latvijas jūras akvatorijas un gaisa telpas neaizskaramību;
- veikt novērošanu sadarbībā ar civilām iestādēm un draudzīgām valstīm;
- konstatēt tīšu Latvijas robežas, teritorijas, jūras akvatorijas un gaisa telpas aizskaršanu un reaģēt uz to.

M3

Likumā noteiktajā kārtībā atbalstīt civilo varu krīzes pārvarēšanā:
— novērst vardarbīgu likumīgās valdības gāšanu un Satversmē noteiktās valsts iekārtas maiņu;
— būt gataviem izmantot NBS kā krīzes pārvarēšanas līdzekli;
— apgūt prasmi incidentu ierobežošanā;
— palīdzēt novērst stāvokļa pasliktināšanos;
— reaģēt uz lūgumiem pēc palīdzības terorisma apkarošanā.

M4

Atbalstīt Latvijas plašākās drošības intereses, piedaloties starptautiskās aktivitātēs:
— piedalīties miera uzturēšanas un humānās palīdzības operācijās ANO vai EDSO ietvaros;
— kopīgi ar pārējām Baltijas valstīm atbalstīt starptautisku drošību ar BALT-BAT palīdzību;
— maksimāli piedalīties NATO programmā “Partnerattiecības mieram”.

M5

Uzņemt citus uzdevumus Latvijas valdības un iedzīvotāju interesēs:
— piedalīties civilās aizsardzības pasākumos, dabas katastrofu un lielu tehnoloģisku avāriju seku likvidēšanā;
— pildīt meklēšanas un glābšanas pasākumus, izmantojot jūras un gaisa spēku vienības;
— veikt NBS un valdības transporta uzdevumus;
— kopā ar civiliestādēm veikt ekoloģisko uzraudzību un aizsardzību;
— nodrošināt ar personālsastāvu godasardzes un citas ceremonijas.

Valsts un iedzīvotāju aizsardzība kara laikā

NBS kara laika uzdevumi (K) ir:

K1

Nekavējoties noteikt bruņotas agresijas faktu:
— sargāt visu robežu;
— ar bruņotu spēku pretoties jebkādam pārobežas uzbrukumam Latvijas Republikai.

K2

Nosargāt izšķirīgi svarīgus objektus:
— tie nedaudzie objekti, kas Latvijai ir izšķirīgi svarīgi politisku vai praktisku iemeslu dēļ, neatlaidīgi jāsargā, cik ilgi vien iespējams.

K3

Nekavējoties atmaksāt ienaidniekam par agresiju:
— aizstāvēt vai iznīcināt iebrukumam piemērotus objektus, tādus kā lidlauki un desantzonas;

— bloķēt, atsist un aizkavēt ienaidnieka kustību;
— cīnīties, kur uzbrucējam var sagādāt vislielākos zaudējumus ar vismazāko kaitējumu pašiem;
— izvairīties no izšķirīgām kaujām.

K4

Ja uzbrukumu nav iespējams atvairīt, veikt ilgstošu, pārliecinošu pretestību:
— sadalīties mazās grupās un turpināt lokālu pretestību ar mazu vienību darbībām;
— mazajām vienībām jāspēj cīnīties patstāvīgi, izmantojot agresora vājības, pat tad, ja pavēlniecības struktūra nedarbojas;
— nepieļaut iebrucēja rīcības brīvību okupētajā teritorijā;
— piesaistīt pēc iespējas lielākus ienaidnieka spēkus;
— nepārtraukti radīt agresoram zaudējumus;
— nodrošināt ilgstošu organizētu un bruņotu pretestību.

K5

Likumīgās valdības nodrošināšana:
— palīdzēt valdības svarīgāko sastāvdaļu izvietošanā un iespējamā evakuācijā;
— nodrošināt likumīgās valdības sakarus ar pilsoņiem, pasaules vadošajām personām un starptautisko presi;
— nosargāt likumīgo valdību.

NEPIECIEŠAMĀS MILITĀRĀS STRUKTŪRAS

Vispārēji

Pēc iespējas vienībām jāpilda vairāki uzdevumi. Visskaidrāk tas nosakāms vienībām, kuru miera un kara laika uzdevumi atšķiras. Sarakstā minētas NBS sastāvdaļas, kas nepieciešamas iepriekš noteikto uzdevumu veikšanai. Norādīti to galvenie pienākumi:

Viena mobilo strēlnieku brigāde (MSBr)	— M1, M3, M4, M5, K2, K3
Zemessardze	— M1, M3, M5, K2, K3, K4
Jūras spēki. (Atsevišķa koncepcija)	— M2, M5, K1
Gaisa spēki. (Atsevišķa koncepcija)	— M2, M3, M4, M5, K1, K5
Speciālo uzdevumu vienība (SUV)	— M3, M5, K4, K5
BALTBAT grupa [rota; bataljona štāba un atbalstelementi]	— M4
NBS štābs un Štāba bataljons	— M1, M2, M3, M4, M5, K1, K5
[Robežsargu brigāde (Rbr)]	— M1, M2, K1, K4

NBS komandsastāvs

NBS kopskaits un struktūra norāda, ka nebūtu vajadzīgs vairāk kā viens virspavēlnieks, komandieris ģenerāļa (NATO 2*) pakāpē. Ir nepieciešams, lai būtu vairāki pretendenti uz komandiera amatu.

Štāba uzdevumi

NBS štābs izpilda lielāko daļu no vadības funkcijām. Pakļautajiem štābiem, īpaši Jūras un Gaisa spēku štābiem, jābūt iespējami maziem un jānodarbojas vienīgi ar savas specialitātes jautājumiem. Štāba pamatfunkcijās nedrīkst būt dublēšanās. NBS sastāvdaļu apgādei jābūt vienotai. Štāba bataljons vajadzīgs, lai atbalstītu NBS štāba darbību. Pašreiz tas izpilda arī godasardžu pienākumus.

MSBr

Uzdevumu M3, K2 un K3 izpildīšanai visvairāk vajadzīgi viegli strēlnieku bataljoni. Ātrās reaģēšanas prasības nosaka, ka vienam bataljonam vienmēr jābūt labi apmācītam un pilnā kaujas gatavībā. Vienīgais veids, kā garantēt šādu kvalitāti un gatavību, ir komplektēt vienu bataljonu un tā atbalstelementus no pilnlaicīgiem, profesionāliem karavīriem. MSBr jāietver šādi elementi:

Štābs, kas spējīgs operatīvi darboties.

Viena profesionāla strēlnieku bataljona grupa.

Divi obligātā dienesta strēlnieku bataljoni.

Kaujas atbalsta un kaujas apgādes atbalsta vienība.

Ir nepieciešams uzturēt speciālistu prasmi un zināšanas specifiskās militārās funkcijās. Tas jā dara Kaujas atbalsta un kaujas apgādes atbalsta vienībā, kurai arī jāpiedalās speciālistu mācībās.

Personālsastāvs

Komplektēšanas politika

NBS sastāv no trim pamatelementiem: brīvprātīgiem profesionāliem (ierindas) karavīriem, obligātā dienesta karavīriem un brīvprātīgiem (ārrindas) zemessargiem. Klāt nāk arī civilpersonu atbalstelementi. Nobeiguši pilnlaicīgo vai obligātā dienestu, karavīri kļūst par mobilizējamiem rezervistiem. Jāievēro savstarpējās aizstājamības princips starp dažādajiem elementiem. Piemēram, ierindas Zemessardzes un MSBr karavīriem jābūt spējīgiem vienam otru aizvietot, ņemot vērā piemērotību un kvalifikāciju. NBS jāievieš vienveidība — vienotas armijas koncepcija.

Pilnlaicīgi spēki un obligātais dienests

Kaut arī dažiem NBS uzdevumiem nepieciešami labi apmācīti, profesionāli karavīri, kas vienmēr ir augstā gatavības līmenī, daudziem citiem uzdevumiem

ir vajadzīgas obligātā dienesta vienības, kurām tikpat svarīga loma Latvijas aizsardzībā. Obligāto dienestu beigušie kareivji iestājas Zemessardzē vai uzņem rezervista atbildību. Tomēr šādiem elementiem jābūt ierindas profesionāļiem:

Vienai strēlnieku bataljona grupai.

SUV.

BALTBAT grupai.

Zemessardzes vadībai (ap 10%).

Virsniekiem, daļai instruktoru un speciālistiem citās vienībās (ap 50%).

Zemessardze

Zemessardzes ārrindas sastāvam jābūt tik lielam, cik valsts spēj atļauties un kādu iedzīvotāji, brīvprātīgi piesakoties, atbalsta.

Rezerves un mobilizācija

Karavīri, kas beiguši pilnlaicīgo vai obligātā dienestu, mobilizējami par rezervistiem vietējā Zemessardzes bataljonā. Galvenokārt mobilizācijai sagatavojami NBS apmācīti kareivji, lai attīstītu Latvijas militāro praksi un ētiku un nepaļautos uz bijušās Padomju armijas metodēm. Tas nozīmē, ka sākumā būs maz rezervistu, bet to skaits pieaugs kopā ar NBS spējām rezervistus apbruņot un apgādāt.

Ekipējums

Ieročiem jāatbilst NBS taktiskās doktrīnas vajadzībām: galvenokārt “sist un skriet” taktikai. Iegādes politika nākamajos piecos gados būs: turpināt izmantot padomju laika ieročus un aizpildīt trūkumus, bet darīt visu iespējamo, lai pielīdzinātos NATO standartiem elektroniskajos, īpaši sakaru, līdzekļos.

Kājnieku ieroči un bataljona līmeņa atbalstieroči

Sākumā lietojami padomju laika kājnieku ieroči, jo tie ir lētāki, pieejamāki un municija lētāka. Īpaši jā sagādā:

Īsa attāluma viegli prettanku ieroči.

Vidējā attāluma vadāmi prettanku ieroči.

Zema līmeņa pretaviācijas ieroči: ložmetēji un raķetes.

Vieglie un vidējie mīnmetēji.

Municija.

Smagie ieroči

Smago ieroču vienības (piemēram, tanki un artilērija) ir pārāk complicētas apmācībām, par dārgu aprūpi un neattaisnojami neaizsargātas pret militāri attīstītu, gaisā dominējošu pretinieku. Izņēmums varētu būt Čehijas

Republikas dāvinātie 100 mm lielgabali, kurus varētu lietot kā prettanku vai krasta apsardzes ieročus.

Sakari

Viss iespējamais darāms, lai visas NBS sakaru sistēmas būtu spējīgas sadarboties ar pārējām Baltijas valstīm un ar NATO. Tikpat svarīgs ir valsts sakaru plāns krīzes pārvarēšanai un likumīgās valdības sakaru nodrošināšanai agresijas gadījumā.

Mobilitāte un bruņas

Sākumā MSBr mobilitāte nodrošināma, vienu pilnu bataljonu apgādājot ar nebruņotu riteņtransportu. Nākotnē ideāls būtu visu brigādi nodrošināt ar bruņotu riteņtransportu — ja finanses to pieļauj. Ievērojama šāda secība:

Vienu bataljonu nodrošināt ar nebruņotu transportu.

Izveidot vēl divus bataljonus.

Nodrošināt visus bataljonus ar nebruņotu transportu.

Nodrošināt profesionālo bataljonu ar bruņotu riteņtransportu.

Nodrošināt visu brigādi ar bruņotu riteņtransportu.

Mobilitāte gaisā

Lai spētu ātri pārvietoties uz jebkuru Latvijas daļu, SUV un MSBr vajadzīga mobilitāte gaisā. Sākumā pietiek, ja spēj pārvietot vienu vadu pilnā kaujas gatavībā uz jebkuru Latvijas punktu īsā laikā.

Štati

Jauni štati sagatavojami, pamatojoties uz reālā, nevis iecerētā sastāva. Jāievieš vienveidība dažādo NBS vienību štatos vienkāršības un sadarbības labad. Cik iespējams, štati jāsakārto ar Igauniju un Lietuvu.

INFORMĀCIJAS DROŠĪBA

Šķiet, ka pastāv pretruna starp operatīvas informācijas drošības prasībām un atklātību, kas vajadzīga, lai pārliecinātu potenciālo agresoru par gatavību pretoties. Šo pretrunu var atrisināt, lietojot direktīvo komandas stilu bez nevajadzīgiem sikumiem un izmantojot elastību militārajā plānošanā.

KOPSAVILKUMS UN SECINĀJUMI

Šīs koncepcijas akceptēšana nozīmē, ka tiek pieņemts turpmākais:

— Vajadzīgie līdzekļi, lai nepieciešamās maiņas ieviestu, netiks piešķirti uzreiz. Spēku attīstības plāns kopā ar budžeta iedalījumu nosacīs ieviešanas gaitu.

— Baltijas valstu militāra sadarbība pakāpeniski kļūs tuvāka. BALTBAT prasīs nepārtrauktu atbalstu.

— Tiek atzīti NBS miera un kara uzdevumi.

— Tiek atzīta vienotas armijas koncepcija. Tajā NBS sastāv no:

Neliela profesionāla elementa.

Ierobežota obligātā dienesta.

Spēcīgas Zemessardzes.

Viegliem, mobiliem spēkiem bez smagiem ieročiem, bruņotiem ar padomju laika kājnieku ieročiem, bet lietojot sakaru sistēmu, kas nodrošina sadarbību ar NATO.

— Nākamie nepieciešamie darbi:

Spēku attīstības plāns.

Operatīvais aizsardzības plāns.

Budžeta izmaksu plāns pieciem gadiem.

LATVIJAS ĀRPOLITIKAS PAMATVIRZIENI LĪDZ 2005. GADAM

Latvijas Republikas ārpolitikas galvenais uzdevums ir valsts neatkarības nostiprināšana un tās neatgriezeniskuma nodrošināšana.

Tas ir sasniedzams, integrējoties Eiropas drošības, politiskajās un ekonomiskajās struktūrās, piedaloties Eiropas politikas veidošanā, kontinenta stabilitātes un drošības veicināšanā, kā arī aktīvi iesaistoties pasaules politiskajos procesos. Šī uzdevuma sasniegšanas obligāti priekšnoteikumi ir parlamentārās demokrātijas attīstība, iekšpolitiskā stabilitāte un ekonomisko reformu nepārtrauktība Latvijā.

Latvijas Republikas ārpolitikas pamatvirzienu konsekventa un elastīga īstenošana ir viens no nepieciešamajiem priekšnoteikumiem, lai Latvija attīstītos par modernu, demokrātisku, drošu un ekonomiski spēcīgu Eiropas valsti.

LR ārpolitikas pamatvirzieni ir:

I. Integrācija Eiropas, transatlantiskajās un citās starptautiskajās struktūrās

1. Iestāšanās Eiropas savienībā

Iestāšanās Eiropas savienībā (ES) ir būtiska latviešu tautas izdzīvošanas un Latvijas valsts saglabāšanas iespēja. Iekļaušanās ES ekonomiskajā sistēmā veicinās Latvijas saimniecības, zinātnes, izglītības un kultūras straujāku attīstību.

2. Iekļaušanās Eiropas un transatlantiskajās drošības struktūrās

Latvijas aktīva līdzdalība Rietumeiropas savienībā ļaus piedalīties Eiropas savienības drošības politikas veidošanā.

Mērķtiecīga dalība programmā *Partnerattiecības mieram* un Ziemeļatlantijas sadarbības padomē (NACC) ir nepieciešama, lai sagatavotos uzņemšanai NATO.

Latvija izmantos visas iespējas, lai kļūtu par pilntiesīgu NATO dalībvalsti. Latvija veicinās tādu NATO paplašināšanos, kas jebkurā tās stadijā palielinās un nostiprinās ne tikai Latvijas, bet arī Eiropas drošību.

3. Darbība starptautiskajās un reģionālajās organizācijās

Latvijas drošības problēmu un svarīgu ārpolitikas uzdevumu risināšanai Latvija turpinās aktīvu darbību pasaules un Eiropas starptautiskajās organizācijās — Apvienoto nāciju organizācijā, Organizācijā drošībai un sadarbībai Eiropā (ODSE), Eiropas padomē, Starptautiskajā parlamentu apvienībā (SPA), Baltijas jūras valstu padomē.

II. Baltijas valstu sadarbības padziļināšana

Baltijas valstu visaptveroša sadarbība ir nozīmīga Latvijas, Lietuvas un Igaunijas politiskai un ekonomiskai attīstībai un reģiona drošībai. Šīs sadarbības veicināšanas priekšnoteikums ir izveidoto institūciju — Baltijas asamblejas, Baltijas Ministru padomes un BMP Vecāko amatpersonu komiteju — darbības attīstīšana un pilnigošana.

III. Divpusējās attiecības reģionālās sadarbības ietvaros

Latvijas Republikas divpusējās attiecības ar visām valstīm tiks veidotas, līdzsvarojot kopīgās intereses, daudzveidojot sadarbības jomas, lai nostiprinātu Latvijas drošību, veicinātu valsts ekonomisko attīstību un labklājību.

1. Eiropas valstis

Prioritāras ir divpusējās attiecības ar ES valstīm. To nosaka Latvijas mērķis iestāties ES.

Latvija turpinās aktīvu sadarbību ar Vāciju, Franciju un Lielbritāniju, kurām ir nozīmīga vieta Latvijas suverenitātes nostiprināšanā.

Latvija intensificēs divpusējās attiecības ar Ziemeļvalstīm — Zviedriju, Dāniju, Somiju, Norvēģiju un Islandi, aktivizējot sadarbību starp BMP un Ziemeļvalstu Ministru padomi.

2. Krievija un jaunās neatkarīgās valstis

Latvija ar Krieviju uzturēs kaimiņattiecības, balstoties uz starptautisko tiesību normām un starptautisko saistību ievērošanas pamata.

Ar jaunajām neatkarīgajām valstīm Latvija veidos uz savstarpēji izdevīgas sadarbības principiem balstītas attiecības.

3. Ziemeļamerika

Sadarbība ar ASV ir viena no Latvijas ārpolitikas divpusējo attiecību prioritātēm, kam jāsekmē Latvijas drošības problēmu risināšana, kā arī valsts ekonomiskā, zinātnes un kultūras attīstība.

Sekmīgas reģionālās sadarbības ietvaros ir jāpadziļina attiecības ar Ziemeļamerikas Brīvās tirdzniecības līguma (NAFTA) valstīm Kanādu un Meksiku.

4. Pārējie reģioni

Jāveic precīza Latvijas ilgtermiņa interešu izvērtēšana un to pakāpeniska īstenošana Āzijas, Tuvo Austrumu, Austrālijas un Okeānijas un Dienvidamerikas u. c. reģionos.

IV. Saimnieciskās dimensijas tālāka padziļināšana

Brīvā tirgus nostiprināšanai, investīciju piesaistīšanai, eksporta veicināšanai, radot vislabvēlīgākos apstākļus valsts ekonomiskajai attīstībai, Latvija līdztekus saimnieciskajai integrācijai ES attīstīs sadarbību divpusējo attiecību ietvaros un aktivizēs darbību starptautiskajās finansu un ekonomiskajās organizācijās: Starptautiskajā valūtas fondā, Pasaules rekonstrukcijas un attīstības bankā, Eiropas rekonstrukcijas un attīstības bankā, Vispārējā vienošanās par tirdzniecību un tarifiem, Pasaules tirdzniecības organizācijā, Organizācijā ekonomiskai sadarbībai un attīstībai.

V. Programmu “Latvija pasaulē” un “Latvijas diaspora” izstrādāšana un īstenošana

Jāizstrādā programmas “Latvija pasaulē” un “Latvijas diaspora”. Programmu mērķis ir radīt un nostiprināt īstenībai atbilstošu priekšstatu par Latvijas valsti pasaules sabiedriskajā domā, kā arī veicināt Latvijas diasporas kultūras, ekonomisko un citu saīšu ar Latvijas valsti stiprināšanu.

Pieņemts Saeimas sēdē 1995. g. 7. aprīli

LATVIJAS REPUBLIKAS ĀRPOLITIKAS KONCEPCIJA

(pielikums dokumentam Nr. 1

“Latvijas Republikas ārpolitikas pamatvirzieni līdz 2005. gadam”)

IEVADS

“Latvijas Republikas ārpolitikas koncepcija” ir dokuments, kas raksturo Latvijas mērķus un intereses pasaules attīstības kontekstā.

LR ārpolitikas galvenais uzdevums ir valsts neatkarības nostiprināšana un tās neatgriezeniskuma nodrošināšana. Tas ir sasniedzams, integrējoties pasaules un Eiropas drošības, politiskajās un ekonomiskajās struktūrās, piedaloties politikas formulēšanā, saimniecisko sakaru daudzveidošanā un veicinot Latvijas un Eiropas stabilitāti un drošību.

Latvijas Republikas ārpolitika ir balstīta uz skaidri definētiem pamatprincipiem, virzieniem, kurus var precizēt vai pārdefinēt saskaņā ar valsts interesēm un atkarībā no notikumu un norišu attīstības pasaulē.

LR ārpolitikas pamatnostādņu stabilitāte, paredzamība un to īstenojuma nepārtrauktība izriet no demokrātiskas Eiropas valsts interesēm un mērķiem.

1996. gads var kļūt par izšķirošu pārmaiņu gadu Eiropas attīstībā. Eiropas savienības (ES) starpvaldību konferences mērķis pārskatīt Māstrihtas līgumu, kā arī iespējamā NATO paplašināšanās nosacījumu nosaukšana var kardināli ietekmēt Eiropas drošību, ekonomiskās un politiskās norises.

LR Ārlietu ministrija ir izstrādājusi dokumentu “Latvijas ārpolitikas pamatvirzieni līdz 2005. gadam”, nosakot valsts ilgtermiņa intereses.

Latvijas Republikas ārpolitikas pamatvirzienu konsekventa un elastīga īstenošana ir viens no nepieciešamajiem priekšnoteikumiem, lai Latvija attīstītos par modernu, demokrātisku, drošu un ekonomiski spēcīgu Eiropas valsti.

Savukārt “Latvijas Republikas ārpolitikas koncepcija” ir valsts īstermiņa un ilgtermiņa uzdevumus apkopojošs dokuments, kurā tiek raksturotas valsts intereses īsākam laika posmam.

Ārpolitikas koncepcija nedrīkst kļūt par dogmu. Tās modelis pieļauj ātri papildināt vai mainīt kādu no dokumenta sadaļām atbilstoši situācijai pasaulē, nemainot konceptuālās pamatnostādnes.

Latvijas Republika izmantos visas iespējas, lai piedalītos Eiropas politikas veidošanā, nostiprinot Latvijas drošību un sekmējot kontinenta stabilitāti.

Šo uzdevumu īstenošanas obligāti priekšnoteikumi ir parlamentārās demokrātijas attīstība, iekšpolitiska stabilitāte un ekonomisko reformu nepārtrauktība Latvijā.

Situācijas raksturojums

Aukstajam karam beidzoties, izmainījās ne tikai pasaules karte, bet arī pasaules politiskās, ekonomiskās attīstības un drošības konteksts. Bija cerības, ka, antagonistiskajai divu sistēmu konfrontācijai beidzoties, izdosies radīt jaunu vienotas Eiropas drošības arhitektūru. Šī iecere, kas atbilst Eiropas valstu vairākuma interesēm, joprojām nav istenojusies.

Plānotās jaunās pasaules kārtības vietā ir radusies situācija, kad Eiropā ir iezīmējušās vismaz trīs galvenās drošības sistēmas kopienas vai valstu grupējumi, kas gan ne vienmēr valstu drošības identitātes aspektā ir precīzi definēti.

Pirmkārt, pastāv drošības sistēmu kopums, kas apvieno NATO un ES dalībvalstis. Otrkārt, ir izveidojusies valstu grupa, kura atrodas tā sauktajā drošības pelēkā zonā, proti, tās ir valstis, kuras grib pievienoties ES un NATO. Trešā lielākā kopiena pakāpeniski veidojas no jaunajām neatkarīgajām valstīm, kas dažādu iemeslu dēļ ir vienojušās ar Krieviju par vienotas drošības telpas veidošanu.

Latvija pagaidām pēc būtības pieder pie otrās grupas valstīm. Latvijas Republikas ārpolitikas uzdevums ir izmantot visas iespējas, lai mērķtiecīgi sagatavotos integrācijai ES, Rietumeiropas savienībā (RS) un NATO, kas apvieno valstis, ar kurām Latvijai ir kopīgas galvenās drošības intereses, kultūras orientācija un vērtību sistēma.

Istenojot šo uzdevumu, ir jāatrod pareizās proporcijas Latvijas ārpolitikas rietumu un austrumu virzienu līdzsvara meklējumos.

Latvijai prioritāras ir divpusējās attiecības ar ES dalībvalstīm. Baltijas valstu visaptveroša sadarbība ir nozīmīga Latvijas, Lietuvas un Igaunijas politiskajai un ekonomiskajai attīstībai un reģiona drošībai. Latvija intensificēs sadarbību ar Ziemeļvalstīm, Poliju un Vāciju, lai Baltijas jūras reģions kļūtu par attīstītu un ekonomiski spēcīgu vienotas ES saimnieciskās sistēmas un brīvā tirgus sastāvdaļu.

Austrumos no Latvijas robežas veidojas atšķirīgas orientācijas ekonomiskās un cita veida reģionālās sadarbības formas starp jaunajām neatkarīgajām valstīm. Latvija uzturēs normālas, uz starptautisko tiesību normām un starptautisko saistību ievērošanas pamata veidotas attiecības ar Krieviju. Ar jaunajām neatkarīgajām valstīm Latvija veidos attiecības, kas balstītas uz savstarpēji izdevīgas sadarbības principiem.

Latvijas līdz šim sarežģītākā drošības problēma — Krievijas armijas izvešana — ir atrisināta. Tomēr tas nenozīmē, ka valsts vairs nav apdraudēta. Skrundas radio lokācijas stacija turpinās funkcionēt un tās nojaukšana ilgs līdz gadsimta beigām. Čečēnijas krīzes kontekstā mazinās pārliecība, ka Krievija varētu tuvākajā laikā kļūt par demokrātisku valsti.

Latvijas Republikas ārpolitikas aktuālie jautājumi salīdzinājumā ar Krievijas armijas izvešanas procesu kļūst daudz sarežģītāki, laika un darba ziņā ietilpīgāki. Tādējādi retāk būs pamanāmi Latvijas ārpolitikas pozitīvi rezultāti.

Tāpēc Latvijai iespējami īsākā laikā valsts varas līmenī jāpārorientējas, lai spētu īstenot valsts īstermiņa un ilgtermiņa intereses, saskaņojot tās divpusējo un daudzpusējo attiecību uzdevumu elastīgas mijiedarbības kontekstā.

DIVPUSĒJĀS ATTIECĪBAS

I. EIROPA

1. ROBEŽVALSTIS

1.1. Igaunijas Republika un Lietuvas Republika

Baltijas valstu sadarbības nostiprināšana ir viens no Latvijas ārpolitikas prioritārajiem uzdevumiem. Jāsekmē trīs Baltijas valstu pakāpeniska tuvināšanās un reģionālā integrācija Baltijas jūras reģiona kontekstā, kas atvieglo to ekonomiskās sadarbības un drošības jautājumu risināšanu un sekmētu Latvijas, Lietuvas un Igaunijas iekļaušanos Eiropas savienībā un citās starptautiskajās organizācijās un institūcijās.

1.1.1. Pēc neatkarības atgūšanas ir notikusi ievērojama Baltijas valstu sadarbības aktivizēšanās un padziļināšanās. Panāktas nozīmīgas vienošanās gan politikā, gan ekonomikā. Prezidentu, parlamentu un izpildvaru līmeni ir notikusi regulāra sadarbība. Par izpildvaru sadarbību liecina regulārās premjerministru tikšanās, noslēgtie un parakstīšanai sagatavotie līgumi. Vērojama sadarbības nostiprināšanās drošības, vides aizsardzības un kultūras, cilvēktiesību un konsulārajos jautājumos.

Kopdarbības nozīmīgākie soļi ir Baltijas Ministru Padomes (BMP) un BMP sekretariāta nodibināšana un darbības uzsākšana, Brīvās tirdzniecības līguma noslēgšana un stāšanās spēkā, Baltijas bataljona (BALTBAT) izveidošana un darbības uzsākšana.

1.1.2. Baltijas valstu politiskajā sadarbībā regulāri ir jāveic ārpolitikas trīspusējas konsultācijas un kopēju pozīciju izstrāde starptautiskajās organizācijās.

Baltijas valstu drošības stiprināšanu un to pakāpenisku iesaistīšanu starptautiskajās drošības struktūrās veicinās militārā kopdarbība. Vienlaikus tiks pilnveidota sadarbība starp Iekšlietu ministrijām, koordinējot organizētās noziedzības, narkotiku un ieroču kontrabandas un izplatīšanas, bēgļu u. c. problēmu risinājumu.

Jāizveido Baltijas valstu vienotais tirgus, kas balstītos uz ES valstu sadarbības principiem saskaņā ar ES normatīvo bāzi. Baltijas valstu muitas savienība ir jāveido saskaņā ar integrācijas pakāpi ES.

Iespējami drīzā laikā jāizveido Baltijas valstu vienota vīzu telpa. Jāatrisina Latvijas, Lietuvas un Igaunijas pretrunas jūras robežu jautājumos.

Nemot vērā Baltijas valstu vēsturisko pēctecīgumu, jāpārskata 20.–30. gados parakstītos līgumus šo valstu starpā, izvērtējot iespējas pielāgot tos pašreizējai situācijai.

1.2. Krievijas Federācija

LR ārpolitikas mērķis ir uzturēt normālas divpusējās attiecības ar Krievijas Federāciju. Tās jābalsta uz starptautisko tiesību normām, starptautisko saistību un savstarpēji izdevīgas sadarbības principiem.

1.2.1. 1994. gada 30. aprīlī Maskavā parakstītie līgumi starp Latvijas Republiku un Krievijas Federāciju ir juridiskais pamats, kas nodrošināja Krievijas karaspēka izvešanu, un sākums jaunām attiecībām ar Krievijas Federāciju. Divpusējās attiecības ar Krieviju ir ieguvušas juridisko bāzi, lai tās turpmāk varētu veidoties kā divu neatkarīgu valstu labas partnerattiecības, lai tiktu nostiprināta drošība Baltijas jūras reģionā un veicināta stabilitāte Eiropā.

Vienlaikus vēsturiskā pieredze, politiskās un ekonomiskās situācijas attīstība Krievijā (Čečenijas krīzes risinājuma kontekstā, kad politiska dialoga vietā tiek lietots militārs spēks) liecina par demokrātijas nestabilitāti, Krievijas rīcības neprognozējamību, kas var radīt potenciālus draudus Krievijas kaimiņvalstīm.

Krievijas iekšpolitiskā nestabilitāte un ekonomiskā krīze var kavēt sasniegt Latvijas mērķi — normālu kaimiņattiecību uzturēšanu.

1.2.2. Jānoslēdz starpvalstu līgumi un vienošanās par sadarbību ekonomikā, transportā un humanitārajos jautājumos, kas tika sagatavoti parakstīšanai 1994. gadā. Šie dokumenti nostiprinātu to juridisko bāzi, kas regulē Latvijas un Krievijas attiecības.

Latvija intensificēs sadarbību ar atsevišķiem Krievijas reģioniem un republikām atbilstoši Latvijas ekonomiskajām interesēm.

Jāpanāk, lai Krievija izpildītu noslēgtos starpvalstu līgumus par militārajiem pensionāriem un Skrundas RLS pagaidu funkcionēšanu un demontāžu.

Latvija vienosies par sadarbību, kas veicinātu organizētās noziedzības, narkotiku un ieroču kontrabandas un izplatīšanas, bēgļu u. c. problēmu risinājumu.

Baltijas jūras reģiona sekmīga attīstība ir nozīmīgs aspekts gan Latvijas un Krievijas divpusējo attiecību, gan reģiona drošības kontekstā. Kaļiņingradas apgabala ekonomiskā attīstība ir cieši saistīta ar iekļaušanos reģiona infrastruktūras un komunikāciju tīklā. Nesamērīgi liela Krievijas militārā klātbūtne šajā apgabalā ir potenciāls drauds visai Baltijas telpas drošībai. Līdz ar to sevišķu nozīmi iegūst militārā tranzīta kontrole.

Lai panāktu Latvijas austrumu robežas nostiprināšanu, jānokārto Abrenes jautājums saskaņā ar starptautiski atzītajām juridiskajām normām.

Tiks sekmēti kultūras, izglītības, ekonomiskie un cita veida sakari ar Latvijas diasporu Krievijā.

1.3. Baltkrievijas Republika

Latvijas attiecības ar Baltkrieviju balstīsies uz labu kaimiņattiecību principiem, veicinot izdevīgus ekonomiskos sakarus, sadarbojoties ekoloģiskās situācijas normalizācijā.

1.3.1. Radīta divpusējo līgumattiecību bāze. Baltkrievijā noris sarežģīti ekonomiskie un politiskie procesi. To attīstības tendences var kavēt Latvijas

sadarbību ar Baltkrieviju. Vērojamas Baltkrievijas un Krievijas reintegrācijas pazīmes Latvijai stratēģiski svarīgos jautājumos: militāra sadarbība, kopīgas robežapsardzības veidošana.

1.3.2. Tiks nostiprināta un pilnīgota līgumattiecību bāze, sekmēti izdevīgi ekonomiskie sakari, radīti labvēlīgi apstākļi Latvijas eksporta tranzītam, vienlaikus veicinot Baltkrievijas eksporta tranzītu caur Latvijas ostām.

Tiks panākta vienošanās par sadarbību, kas veicinātu organizētās noziedzības, narkotiku un ieroču kontrabandas un izplatīšanas, bēgļu, ekoloģisko u. c. problēmu risinājumu.

Tiks attīstīti kultūras, izglītības, ekonomiskie un cita veida sakari ar Latvijas diasporu Baltkrievijā.

2. ZIEMEĻVALSTIS UN BALTIJAS JŪRAS REĢIONS

Latvija intensificēs sadarbību ar Ziemeļvalstīm un Baltijas jūras reģiona valstīm. Šis reģions potenciāli var kļūt par spēcīgu Eiropas ekonomisko zonu. Ne visas Ziemeļvalstis pieder Baltijas jūras reģionam, tomēr šo valstu tradicionālas sadarbības, kā arī Baltijas jūras valstu vēsturisko saišu kontekstā Latvijai ir jāattīsta kompleksa sadarbība divpusējo attiecību līmenī ar šo reģionu valstīm.

Viens no Latvijas ārpolitikas pamatvirzieniem ir ekonomiskās un politiskās sadarbības ar Ziemeļeiropas valstīm padziļināšana. Vēsturiski Latviju ar Ziemeļvalstīm vieno kopīga kultūras un tirdzniecības telpa. Intensīva sadarbība ar Ziemeļvalstīm ir nepieciešams priekšnoteikums Latvijas sekmīgai integrācijai vienotā Baltijas jūras reģiona komunikāciju tīklā un infrastruktūrā.

Tā guva izpausmi gan nepārtrauktā politiskā dialogā ar šī reģiona valstīm praktiski visos LR svarīgākajos jautājumos, gan arī jūtāmā atbalstā no Ziemeļvalstu puses dažādās starptautiskās organizācijās.

Tiks turpināts darbs bezvīzu režīma ar Ziemeļvalstīm ieviešanas virzienā.

Ņemot vērā izveidojušos Eiropas jauno stratēģisko situāciju, Zviedrijai un Somijai kļūstot par Eiropas savienības dalībvalstīm, jāturpina politisko un aizsardzības jautājumu risināšanu starptautiskajās un reģionālajās organizācijās un institūcijās: ES, BJVP, Ziemeļu padome.

Latvija attīstīs sadarbību ar Ziemeļvalstīm, Vāciju un Poliju, lai veicinātu organizētās noziedzības, narkotiku un ieroču kontrabandas un izplatīšanas, bēgļu u. c. problēmu risinājumu.

Latvija tuvināsies un iekļausies Ziemeļvalstu sadarbības struktūrās, meklēs stabilu vietu šī reģiona ekonomiskajā attīstībā. Latvija sekmēs jaunu sadarbības formu institucionalizāciju, intensificējot darbību foruma 5+3 izveidē.

Latvija intensificēs sadarbību ar Ziemeļvalstīm drošības jautājumos, īpašu uzmanību pievēršot miera uzturēšanas spēku attīstībai.

2.1. Zviedrijas Karaliste

Tiks intensificēta vispusīga attiecību attīstība ar Zviedriju ekonomikā, zinātnē, kultūrā un militārajā jomā.

2.1.1. Zviedrija ir spēlējusi ievērojamu lomu Latvijas neatkarības nostiprināšanas procesā, sniegusi atbalstu KF armijas izvešanas problēmas risināšanā, palīdzību Latvijas aizsardzības struktūru veidošanā.

Pēc Zviedrijas iestāšanās ES kļūst nozīmīgāks tās sniegtais atbalsts, lai sekmētu Latvijas integrēšanos Eiropā. Ar Zviedriju mūs vieno kopīgas intereses reģionālās drošības jomā, izpratne par Baltijas valstu neatkarību kā ļoti svarīgu drošības politikas stabilitātes elementu ne tikai Baltijas jūras reģionā, bet arī visā Eiropā. Zviedrija kopā ar citām Skandināvijas valstīm aktīvi īsteno t. s. suverenitātes atbalsta programmu, kas palīdz nodrošināt iekšējo kārtību un stabilitāti Baltijas valstīs un uzlabot to spējas uzraudzīt un kontrolēt savas teritorijas, it īpaši robežas.

2.2. Dānijas Karaliste

Latvijai jāizmanto labvēlīgā Dānijas ekonomiskā situācija un pozitīvās ekonomikas attīstības prognozes tuvākajiem gadiem, lai veicinātu Dānijas investīciju pieplūdumu un ekonomiskās sadarbības aktivizēšanu.

Jāizmanto Dānijas nepārtrauktais atbalsts Latvijas integrācijai ES.

2.2.1. Dānija bija pirmā valsts, kura jau 1990. gada novembrī noslēdza draudzības un ekonomiskās sadarbības līgumu ar Latviju, kas vērtējams kā pirmais solis vēlākajā nepārtrauktajā Dānijas atbalstā Latvijas neatkarības atgūšanas procesā, Aizsardzības struktūru veidošanā un integrēšanās Eiropas Savienībā.

Konstruktīva un aktīva sadarbība izveidojusies turpināsies programmas *Partnerattiecības mieram* sakarā. Tehnisku palīdzību apmācības, aizsardzības spēku struktūras veidošanas, aizsardzības plānošanas jomā Latvijai paredz noslēgtais militārās sadarbības līgums (arī BALTBAT).

2.3. Somijas Republika

Tiks turpināta aktīva politiskā un ekonomiskā sadarbība, lai sekmētu Latvijas integrēšanos Eiropas drošības un ekonomiskajās struktūrās.

2.3.1. Latviju un Somiju vieno ģeopolitiskā situācija un rūpes par drošību Baltijas jūras reģionā.

2.3.2. Tiks turpināta aktīva ekonomiskā sadarbība. Vienojošās intereses ir drošības jomā reģionālās un Eiropas drošības arhitektūras kontekstā. Somija, iestājoties ES, turpina atbalstīt Latviju integrācijā ES, sniedz atbalstu dažādās starptautiskajās organizācijās.

Tiks turpināta sadarbība iekšlietu, kodoldrošības, ekoloģijas, kultūras un izglītības jautājumos.

2.4. Norvēģijas Karaliste, Islandes Republika

Tiks aktivizēta Latvijas un Norvēģijas politiskā un ekonomiskā sadarbība, tādējādi tuvinot Latviju Ziemeļvalstu sadarbības struktūrām.

2.4.1. Norvēģija un Islande ir devušas nozīmīgu ieguldījumu Latvijas neatkarības nostiprināšanā, sniedzot vispusīgu palīdzību valsts institūciju pilnveidošanā.

Islande bija pirmā valsts, kura 1991. gada augustā atzina LR neatkarību.

2.4.2. Pēc Norvēģijas negatīvā balsojuma par iestāšanos ES sevišķi nozīmi attiecībās ar Norvēģiju un Islandi iegūst sadarbība Ziemeļu padomes ietvaros.

Tiks turpināta Latvijas un Norvēģijas militārā sadarbība, lai sekmētu Latvijas iesaistīšanos Eiropas un transatlantiskajās drošības struktūrās.

Ņemot vērā Norvēģijas ekonomisko potenciālu (it sevišķi tās energoresursus) tiks aktivizēta Latvijas un Norvēģijas ekonomiskā sadarbība.

Tiks turpināta Norvēģijas un Latvijas, Islandes un Latvijas divpusējo attiecību juridiskās bāzes pilnveidošana.

2.5. Vācijas Federatīvā Republika

Viena no Latvijas ārpolitikas prioritātēm ir intensīva politiskā, drošības un ekonomiskā sadarbība ar Vācijas Federatīvo Republiku, ņemot vērā Vācijas nozīmīgo atbalstu Latvijas ārpolitiskajām aktivitātēm starptautiskajās organizācijās un Vācijas lomu Eiropas integrācijas procesā, īpaši Eiropas savienībā, kā arī tās nozīmi pasaules politiskajā un saimnieciskajā sistēmā.

2.5.1. Vācija pieder tām Eiropas valstīm, ar kurām Latvijai vēsturiski ir izveidojušās visciešākās saites. 1994. gada 31. augustā Krievijas karaspēks atstāja Vāciju un Baltijas valstis, ko nosacīti var uzskatīt par 2. pasaules kara beigām. Nozīmīgs ir Vācijas ieguldījums Latvijas neatkarības atjaunošanas procesā, vispusīga palīdzība valsts aizsardzības struktūru veidošanā.

Izveidojušās labas attiecības ar atsevišķām Vācijas federālajām zemēm: Šlezvīgu–Holšteinu, Ziemeļreinu–Vestfāli, Meklenburgu–Priekšpomerāniju u. c.

2.5.2. Latvijas attiecības ar VFR tiks padziļinātas un intensificētas visās jomās, īpašu vērību pievēršot saimnieciskajiem sakariem un militārai sadarbībai.

Latvija sekmēs Vācijas ārpolitikas noturīgo ieinteresētību atbalstīt Baltijas valstu institucionālo un ekonomisko reformu procesu, kā arī “ofensīvo Baltijas politiku” integrācijai Eiropas savienībā. Tiks attīstīta sadarbība Baltijas jūras programmas ietvaros, kas sekmēs Latvijas integrēšanos Eiropas savienībā.

Sagatavojoties integrācijai Eiropas drošības struktūrās, Latvija izmantos visas sadarbības iespējas ar Vāciju gan divpusējo līgumu, gan programmas “Partnerattiecības mieram” ietvaros.

Padziļinot attiecības ar VFR, Latvija intensificēs reģionālo sadarbību ar Vācijas federālajām zemēm tautsaimniecībā, drošības nostiprināšanā, kultūrā, izglītībā un zinātnē.

2.6. Polijas Republika

Latvija intensificēs politisko, saimniecisko un militāro sadarbību ar Poliju, veicinot Baltijas jūras reģiona drošību un veidošanos par vienotu ekonomisko zonu.

2.6.1. Latvijas un Polijas labām divpusējām attiecībām ir dziļas, vēsturiskas saknes. Abas valstis vieno centieni risināt Baltijas jūras reģiona drošības problēmas un integrēties Eiropas un transatlantiskajās drošības struktūrās.

2.6.2. Attiecības ar Poliju ir jāpadziļina, vispusīgi attīstot politisko, ekonomisko un militāro sadarbību, ņemot vērā Polijas un Baltijas valstu ieinteresētību Baltijas jūras reģiona ekonomiskajā attīstībā drošībā un stabilitātē.

Latvija attīstīs sadarbību ar Poliju, lai sekmētu Latvijas integrāciju ES un Eiropas drošības struktūrās, izmantojot Polijas pieredzi šajā procesā.

3. JAUNĀS NEATKARĪGĀS VALSTIS

Latvija ar jaunajām neatkarīgajām valstīm veidos attiecības, kas balstītas uz savstarpēji izdevīgas sadarbības principiem.

Jaunās neatkarīgās valstis jeb Neatkarīgo valstu savienība (par Baltkrieviju skat. sadaļā "Robežvalstis") attīstās smagas ekonomiskās krīzes, nekonsekventu ekonomisko reformu, nestabilas vai vēl neizveidojušās parlamentārās demokrātijas, vietām pat karadarbības apstākļos. Šajās valstīs nav izveidojusies vienota attieksme vai griba attīstīt NVS institucionāli, kas padara neskaidru šī reģiona nākotni. Situācijas nestabilitāte un neprognozējamība apgrūtina noteikt Latvijas intereses reģionā, kā arī attīstīt stabilas divpusējās attiecības.

3.1. Ukrainas Republika

Ņemot vērā Ukrainas lomu pasaules drošības problēmu kontekstā, Latvijas attiecības ar Ukrainu, attīstot abu valstu ekonomisko sadarbību, ir prioritāras visā attiecību kopumā ar jaunajām neatkarīgajām valstīm.

3.1.1. 1994. gadā turpinājās darbs pie stabilas līgumattiecību bāzes starp Latviju un Ukrainu veidošanas.

Ukrainas politiskajiem un ekonomiskajiem attīstības procesiem ir pievērsta pasaules īpaša uzmanība. Ukrainas pašreizējā politiskā un ekonomiskā attīstība liecina par divējādām tendencēm: reformu turpināšana un tuvināšanās Eiropai vai reformu apturēšana un potenciāla valsts neatkarības ierobežošana.

3.1.2. Latvija turpinās darbu pie līgumattiecību bāzes veidošanas.

Jāattīsta izdevīgi ekonomiskie sakari, sadarbība zinātnē un kultūrā. Jāpievērš uzmanība ukraiņu diasporai Latvijā.

Jāapsver iespējas iegādāties Ukrainā ražotos ieročus Latvijas aizsardzības struktūrām.

3.2. Moldovas Republika

Jāattīsta izdevīgi ekonomiskie, zinātnes un kultūras sakari ar Moldovu.

3.2.1. Sadarbībai ar Moldovu bija izveidojies epizodisks raksturs sarežģītās politiski ekonomiskās situācijas dēļ.

3.2.2. Latvija turpinās darbu pie līgumattiecību bāzes veidošanas.

3.3. Vidusāzija (Uzbekija, Kazahija, Turkmēnija, Kirgīzija, Tadžikija) un Aizkaukāzs (Gruzija, Azerbaidžāna, Armēnija)

Iespējami isākā laikā jāveic precīza Latvijas ilgtermiņa interešu izvērtēšana un to pakāpeniska īstenošana Vidusāzijas un Aizkaukāza reģionā.

3.3.1. Politiskās nestabilitātes un ekonomiskās krīzes dēļ sadarbībai ar abu reģionu valstīm ir epizodisks raksturs. Latvijas Republikas vēstniecības darbības uzsākšana Uzbekijā ir sākums izvērstu divpusējo attiecību veidošanai reģionā.

3.3.2. Latvija turpinās darbu pie līgumattiecību bāzes veidošanas ar visām šī reģiona valstīm atkarībā no situācijas stabilitātes.

Latvija attīstīs ekonomisko sadarbību ar Aizkaukāza un Vidusāzijas reģiona valstīm, daudzveidojot tirdznieciskos sakarus un veicinot šo valstu eksporta tranzītu caur Latviju.

4. RIETUMEIROPAS VALSTIS

4.1. Lielbritānija un Ziemeļīrijas Apvienotā Karaliste

Jāattīsta Latvijas un AK ekonomiskā un militārā sadarbība, lai veicinātu Latvijas ekonomiskās reformas un iesaistīšanos Eiropas un transatlantiskajās drošības struktūrās.

4.1.1. Latvijas attiecības ar Apvienoto Karalisti ir nozīmīgas, jo AK ir ANO Drošības Padomes pastāvīgā locekle un valsts, kam ir svarīga loma ES paplašināšanas procesā.

AK ir sniegusi Latvijai ievērojamu palīdzību aizsardzības struktūru veidošanā.

4.1.2. Tiks turpināta Latvijas un AK sadarbība militārajā jomā programmas "Partnerattiecības mieram" ietvaros, kas sekmēs Latvijas integrāciju Eiropas drošības struktūrās.

Tiks attīstīta abu valstu sadarbība ekonomikā, izglītībā, zinātnē un kultūrā.

4.2. Beļģijas Karaliste, Nīderlandes Karaliste, Luksemburgas Lielkercogiste

Latvijai ir svarīga Beļģijas, Nīderlandes un Luksemburgas sadarbības pieredze kā sekmīgas reģionālās sadarbības piemērs, Baltijas valstīm sagatavojoties integrācijai Eiropas savienībā.

4.2.1. Latvijas attiecības ar Beļģiju, Nīderlandi un Luksemburgu ir svarīgas sakarā ar šo valstu lomu Eiropas integrācijas un drošības problēmu risināšanas procesā.

4.2.2. Jāturpina formulas “3+3” (Baltija–Benilukss) pilnveidošana, papildinot sadarbību parlamentu līmenī ar starpvaldību sadarbību.

Jāpadziļina līdzšinējā veiksmīgā sadarbība starp Latviju un Beļģiju, Nīderlandi un Luksemburgu.

4.3. Francijas Republika un Dienvideiropas valstis (Itālijas Republika, Spānija, Portugāles Republika, Grieķijas Republika)

Ņemot vērā Francijas un ES Dienvideiropas reģiona valstu lomu starptautiskajās organizācijās, kā arī to, ka, sākot ar 1995. gada janvāri, Francija sāka savu prezidentūras laiku ES, ko pēc kārtas pārņems Spānija un Itālija, attiecību padziļināšana ar šīm valstīm ir ļoti nozīmīga.

Latvija nostiprinās ciešākus ekonomiskos, tirdzniecības, zinātnes un tehniskos, kā arī kultūras sakarus ar šo ANO Drošības padomes pastāvīgo locekli, lai veicinātu Francijas ieinteresētību ne tikai Viduseiropas, bet arī Baltijas valstu stabilitātes un drošības nostiprināšanā.

Jāturpina aizsāktā sadarbība aizsardzības jomā, padziļinot to programmas “Partnerattiecības mieram” kontekstā, tādējādi sekmējot Latvijas integrāciju Eiropas drošības struktūrās.

Jāpadziļina politiskais dialogs ar visām ES Dienvideiropas valstīm. Jānostiprina diplomātiskā klātbūtne reģionā, pilnveidojot esošās vai atverot jaunas diplomātiskās pārstāvniecības.

Tā kā pašreizējā ekonomiskā sadarbība ar šī reģiona valstīm ir nepietiekama, nopietni jāstrādā pie ekonomisko sakaru aktivizēšanas un informācijas apmaiņas ar šīm valstīm. Plašāk jāizmanto Francijas un Dienvideiropas valstu piedāvātās iespējas izglītības un kultūras jomā.

4.4. Austrijas Republika, Šveices Konfederācija

Divpusējās attiecības ar Austriju un Šveici balstās uz šo valstu vispusīgu atbalstu Latvijas neatkarībai, demokrātiskai attīstībai un saimniecisko reformu procesam. Attiecību paplašināšana un daudzveidošana ar šīm valstīm ir būtiska, ņemot vērā to lomu pasaules politiskajā un saimnieciskajā sistēmā, neitralitātes īstenojuma pieredzi, to attīstību par starptautiskās drošības un citu organizāciju centriem.

Austrijas pievienošanās ES Latvijai dod plašākas iespējas divpusējai sadarbībai, kā arī pieredzes pārņemšanai, sagatavojot Latvijas institūcijas integrācijai Eiropas Savienībā. Jāaktivizē abpusēji izdevīgi saimnieciskie sakari Austrijas tautsaimniecībai tradicionālajās jomās kā starptautiskā tirdzniecība, mežsaimniecība, lauksaimniecība, transports, infrastruktūras attīstība un tūrisma industrija.

Sadarbībā ar Šveices Konfederāciju Latvijai jāizmanto iespējas, ko nodrošina starp divām valstīm noslēgtie saimnieciskās sadarbības līgumi. Tie paredz

iespējas savstarpējās tirdzniecības paplašināšanai, īpaši Latvijā ražoto lauksaimniecības produktu eksportam. Latvija un Šveice ieinteresētas veidot liberālas tirdzniecības attiecības ar mērķi nākotnē pilnībā nojaukt savstarpējās tirdzniecības barjeras.

Nozīmīgu vietu divpusējās attiecībās ieņem sadarbība zinātnes un kultūras jomās. Tā jāpadziļina, izmantojot iespējas, ko paver reģionālā sadarbība atsevišķu kantonu līmenī.

Izstrādājot Latvijas aizsardzības koncepciju, jāizmanto Šveices aizsardzības spēku pieredze.

5. VIDUSEIROPAS UN BALKĀNU VALSTIS

Latvija attīstīs vispusīgu sadarbību ar Viduseiropas un Balkānu valstīm atkarībā no to integrācijas pakāpes ES. Prioritāras ir attiecības sešām valstīm — Čehiju, Poliju, Ungāriju, Slovākiju, Rumāniju un Bulgāriju, kuras ir noslēgušas Eiropas līgumu ar ES. Latvija veicinās konsultāciju institūcijas izveidi ar šīm valstīm par politiskās, ekonomiskās un militārās sadarbības paplašināšanu.

5.1. Viduseiropas un Balkānu valstis ir attīstījušās nevienmērīgi, dažādos saimnieciskajos, politiskajos un drošības apstākļos. Ir sasniegti pilnīgi pretēji rezultāti, kas atšķiras savā amplitūdā no Čehijas Republikas straujajiem attīstības tempiem līdz Bosnijas un Hercegovinas sabrukumam karadarbības dēļ. Pēdējo trīs četru gadu laikā ir bijuši mēģinājumi radīt integratīvas vai cita veida sadarbības struktūras un institūcijas. Joprojām nav izveidojies vienots reģions, un līdz šim nav Viduseiropas un Balkānu valstīm politiska griba attīstīt sadarbību reģionālajā līmenī, izņemot Višegradas iniciatīvu.

Ņemot vērā sarežģītos ekonomisko un politisko reformu procesus, Latvijas sadarbība ar Viduseiropas un Balkānu valstīm ir nepietiekami izvērsta.

5.2. Atkarībā no sadarbības ar Viduseiropas un Balkānu valstīm tās var nosacīti iedalīt trīs grupās.

5.2.1. Ar attīstītākajām šī reģiona valstīm — Poliju (par sadarbību ar Poliju skat. sadaļu “Ziemeļvalstis un Baltijas jūras reģions”), Ungāriju, Čehiju un Slovākiju (1. grupa) veidojas jauna līmeņa sadarbība — līdzās draudzības un sadarbības, bezvīzu režīma un tirdznieciski ekonomiskajiem līgumiem tiek veidotas līgumattiecības investīciju aizsardzības, nodokļu dubultās neiekašēšanas, resoru sadarbības jomā. Šīs grupas valstīm sāk pietuvoties arī Rumānija, īpaši pēdējā laikā aktivizējoties Baltijas virzienā.

Nepieciešams attīstīt sadarbību un konsultācijas ar Viduseiropas valstīm par integrāciju Eiropas savienībā, par drošības, militārās sadarbības un pakāpeniskas integrācijas Eiropas drošības struktūrās jautājumiem. Jāvienojas par sadarbību, kas veicinātu organizētās noziedzības, narkotiku un ieroču kontrabandas un izplatīšanas, bēgļu, ekoloģisko u. c. problēmu risinājumu.

5.2.2. Otrajā grupā ietilpst — Bulgārija, Horvātija, Slovēnija, ar kurām attiecības nav pietiekami izvērstas, bet sadarbībai aizsākumi ir iedibināti.

Turpmāk būtu nepieciešams sadarbību ar šīm valstīm pietuvināt 1. grupas līmenim, izveidojot tai atbilstošu starptautiski tiesisko bāzi.

5.2.3. Trešajā valstu grupā — Albānija, Maķedonija, Bosnija un Hercogovina, Dienvidslāvija (Serbija un Melnkalne) — dziļāku attiecību veidošanai traucē nestabilā politiskā situācija šajā reģionā. Latvijai savu iespēju robežās jāiesaistās starptautiskā noregulējuma panākšanā bijušās Dienvidslāvijas teritorijā.

II. ZIEMEĻAMERIKAS VALSTIS

1. Amerikas Savienotās Valstis

Sadarbība ar ASV ir viena no Latvijas ārpolitikas divpusējo attiecību prioritātēm, kam jāsekmē Latvijas drošības problēmu risināšana, kā arī valsts ekonomiskā, zinātnes un kultūras attīstība. ASV tiek uzskatīta par vienīgo pasaules lielvaru, kas visefektīvāk ietekmē pasaules politiskos, ekonomiskos un drošības procesus.

Jāpadziļina Latvijas un ASV divpusējās attiecības, sevišķu vērību pievēršot politiskajam dialogam, sadarbībai ekonomikā un militārai palīdzībai, ko ASV sniedz Latvijai, sekmējot tās tuvināšanos transatlantiskajām drošības struktūrām un starptautiskajām organizācijām.

1.1. ASV ir sniegusi Latvijai nozīmīgu palīdzību visās jomās, it īpaši Krievijas karaspēka izvešanas jautājumu sekmīgā risināšanā.

1994. gadā notikusī ASV prezidenta vizīte Latvijai ir devusi jaunu stimulu abu valstu sadarbībai gan divpusējo attiecību, gan starptautisko un reģionālo organizāciju līmenī.

1.2. Latvijai jāturpina sadarbību ar ASV, risinot sekojošu jautājumu loku — konvencionālo ieroču piegāde un COCOM (Stratēģiskās nozīmes eksporta starptautiskās kontroles režīms) pilnvaru pārmantojamības nodrošināšana, kodolieroču nelegālās pārvadāšanas jautājumi, BALTBAT veidošanās un attīstība, Baltijas valstu drošības un reģionālās sadarbības jautājumi, Eiropas drošības institūciju attīstība un NATO paplašināšana.

Jāpabeidz tiesiskās bāzes radīšana veiksmīgi valstu ekonomiskajai sadarbībai.

Jāpanāk ASV atbalsts Latvijas iestāšanās procesā VVTT.

Latvija attīstīs sadarbību, kas veicinātu organizētās noziedzības, narkotiku un ieroču kontrabandas un izplatīšanas, bēgļu u. c. problēmu risinājumu.

Izmantojot Latvijas vēstniecību ASV, informējot un sadarbojoties ar dažādām organizācijām un institūcijām ASV, popularizēt Latviju ASV sabiedrībā.

LR turpinās sadarbību ar Latvijas diasporu ASV.

2. Kanāda

Latvijas Republikas divpusējās attiecības ar Kanādu tiks veidotas, līdzsvarojot kopīgās intereses, daudzveidojot sadarbības jomas, lai nostiprinātu

Latvijas drošību, veicinātu valsts ekonomisko attīstību un labklājību.

2.1. Kanāda ir viena no G–7 dalībvalstīm un viena no ietekmīgākajām locekļēm visās svarīgākajās starptautiskajās organizācijās.

2.2. Latvija attīstīs sadarbību ar Kanādu, lai sekmētu tās atbalstu Latvijas centieniem kļūt par NATO dalībvalsti, gūtu atbalstu Latvijas iniciatīvām starptautiskajās organizācijās, turpinātu Baltijas Biznesa padomes darbību, paplašinātu ekonomisko sadarbību, it īpaši ārējās tirdzniecības, lauksaimniecības, mežrūpniecības un kokapstrādes, un enerģētikas jomā.

Latvija turpinās Latvijas diasporas Kanādā kultūras, ekonomisko un citu saišu stiprināšanu ar Latvijas valsti.

III. LATĪŅAMERIKA

Latvija ir ieinteresēta attīstīt sadarbību ar Latīņamerikas valstīm, ņemot vērā vairāku valstu (Meksika, Argentīna, Čīle) pieredzi makroekonomisko reformu veicināšanā pārejai uz brīvā tirgus ekonomiku, kā arī reģionālajā integrācijā.

Latvijas attiecības ar Latīņamerikas valstīm nav attīstījušās strauji. Pastāv zināms potenciāls to paplašināšanai. Nopietns šķērslis divpusējo attiecību paplašināšanai ir savstarpējais sadarbības trūkums.

Latvija intensificēs divpusējo politisko dialogu, it īpaši ar Brazīliju, Argentīnu, Meksiku, Venecuēlu un Čīli, kas varētu kļūt par Latvijas galvenajiem sadarbības partneriem šajā reģionā, radīs tiesisko bāzi ekonomiskajai sadarbībai, turpinās jau esošo sadarbības paplašināšanu, it sevišķi kuģniecības un lauksaimniecības jomās.

Jāiegūst šo valstu atbalsts starptautiskajās organizācijās.

Aktīvāk sadarbosies ar Latvijas diasporu šajās zemēs, izmantojot viņu iespējas Latvijas popularizēšanā valdības un biznesa aprindās.

IV. AUSTRĀLIJA

Latvija attīstīs iespējami intensīvu politisko, ekonomisko un kultūras sadarbību ar Austrāliju. Aktīvāk izmantos pastāvošās Austrālijas un Eiropas sadarbības formas.

Divpusējo attiecību turpmākās attīstīšanas un padziļināšanas procesā ar Austrāliju vajadzētu pievērst uzmanību īpašajai lomai un ietekmei, kāda ir Austrālijai Klusā okeāna Ziemeļrietumu reģionā.

Austrālijas atbalsts Latvijai būtu nozīmīgs problēmu apspriešanā un lēmumu pieņemšanā ANO un citos starptautiskos forumos.

Austrālijā ir arī viena no lielākajām emigrācijas latviešu kopienām. Latvija turpinās Latvijas diasporas Austrālijā kultūras, ekonomisko un citu saišu stiprināšanu ar Latvijas valsti.

V. ĀZIJAS UN ĀFRIKAS VALSTIS

Latvija analizēs un noteiks savas intereses Āzijas un Āfrikas reģionā un realizēs tām atbilstošu ārpolitiku, attīstot izdevīgu sadarbību ekonomikā, zinātnē un kultūrā.

Ģeogrāfiskā nošķirtība un līdzekļu trūkums, kultūru atšķirība līdz šim ir būtiski kavējuši Latvijas attiecību attīstību ar šo reģionu valstīm.

21. gadsimtā Āzija var kļūt par dinamiskas attīstības reģionu, tāpēc Latvijai ir jānovērtē savas iespējas attīstīt sadarbību ar Japānu, Ķīnu un citām reģiona valstīm.

1. Japāna

Sakarā ar Japānas pieaugošo lomu pasaules attīstībā Latvija pilnīgos sakarus ar šo valsti, akcentējot ekonomisko sadarbību, un izstrādās līgumattiecību bāzi.

2. Ķīnas Tautas Republika

Atzīstot pastāvošās atšķirības abu valstu ideoloģijā un sabiedriskajā iekārtā, Latvija attīstīs turpmāko sadarbību ar mērķi nodibināt labas starpvalstu attiecības ar ANO Drošības padomes pastāvīgo locekli Ķīnas Tautas Republiku. Latvija veiks nepieciešamos pasākumus, lai veicinātu vienmērīgu tirdzniecisko un ekonomisko attiecību attīstību ar Ķīnu.

Latvija attīstīs sadarbību ekonomikā, kultūrā un izglītībā ar Taivānu.

3. Izraēla

Latvija attīstīs saimnieciskos, izglītības un kultūras sakarus ar Izraēlu. Tiks attīstīta sadarbība ar Latvijas diasporu Izraēlā.

DAUDZPUSĒJĀS ATTIECĪBAS

1996. gads iezīmēs tendences, kas būtiski ietekmēs Eiropas attīstību. Eiropas savienības (ES) starpvaldību konferences mērķis pārskatīt Māstrihtas līgumu, kā arī iespējamā NATO paplašināšanās nosacījumu nosaukšana var kardināli ietekmēt Eiropas drošību, ekonomiskās un politiskās norises.

Latvijas rīcībā nav daudz instrumentu, ar kuru palīdzību tā varētu ietekmēt šos ģeopolitiskos procesus, bet starp tiem svarīga loma ir starptautiskajām organizācijām. Koordinēti darbojoties reģionālajās un starptautiskajās institūcijās, Latvija var sev vēlamā veidā iespaidot starptautiski politisko situāciju.

I. BALTIJAS MINISTRU PADOME (BMP)

Baltijas Ministru Padomei un sekretariātam ir jāsekmē visaptveroša Baltijas valstu sadarbība. Sevišķa uzmanība jāpievērš BMP darbībai Baltijas valstu drošības un aizsardzības problēmu risināšanas koordinācijā.

II. BALTIJAS JŪRAS VALSTU PADOME (BJVP)

Baltijas jūras valstu padome ir reģionāla organizācija, kurā ietilpst Latvija, Igaunija, Lietuva, Somija, Zviedrija, Norvēģija, Dānija, Vācija, Polija un Krievija. Līdz šim organizācijas darbības efektivitāte ir nepietiekama.

Latvija ir piekritusi 1996. un 1997. gadā uzņemties prezidējošās valsts pienākumus šajā organizācijā, lai stiprinātu šīs organizācijas prestižu un efektīvizētu tās lomu reģionālajā sadarbībā, tāpēc BJVP kļūst par vienu no Latvijas ārpolitikas prioritātēm.

Darbība BJVP dod iespējas pilnveidot sadarbību ar Baltijas jūras reģiona valstīm, ietekmēt Eiropas savienības politiku attiecībā uz Baltijas jūras reģionu, līdzsvarojot atsevišķu ES valstu centienus akcentēt Vidusjūras baseina reģiona attīstību, un sekmēt pakāpenisku Krievijas iesaistīšanu Baltijas jūras reģiona infrastruktūras izveidē.

III. ZIEMEĻU PADOME

Pēc Zviedrijas un Somijas iestāšanās Eiropas savienībā Ziemeļu padomes darbībā iespējamas izmaiņas, bet tās neskarš šīs institūcijas būtību.

Latvija, sadarbojoties ar Ziemeļu Padomi, turpinās attīstīt un pilnveidot attiecības starp Baltijas valstīm un Ziemeļvalstīm pēc formulām "3+5". Jāattīsta sadarbība, pirmkārt, starp trim Baltijas valstīm un piecām Ziemeļvalstīm, un, otrkārt, starp trim Eiropas savienības dalībvalstīm (Dāniju, Zviedriju, Somiju) un piecām partnervalstīm, tādējādi sekmējot un intensificējot Eiropas savienības sadarbību ar tās ziemeļu robežvalstīm.

IV. EIROPAS SAVIENĪBA (ES)

Iestāšanās Eiropas savienībā ir būtiska latviešu tautas izdzīvošanas un Latvijas valsts saglabāšanas iespēja. Iekļaušanās ES ekonomiskajā sistēmā veicinās Latvijas saimniecības, zinātnes, izglītības un kultūras straujāku attīstību.

Jāizdara viss nepieciešamais, lai netiktu kavēta Eiropas līguma noslēgšana starp Eiropas savienību un Latviju.

Latvijas Republikas stratēģiskais galamērķis ir iestāšanās Eiropas savienībā. Lai to panāktu, Latvijas valdībai jāpārskatī tās darbs un jānosaka valsts intereses ar kritērijiem, kādus potenciālajām dalībvalstīm izvirza ES — funkcionējoša tirgus ekonomika, privatizācijas pakāpe, ekonomikas attīstības līmenis pēc nacionālā kopprodukta rādītājiem uz vienu iedzīvotāju, valsts likumdošanas stāvoklis, minoritāšu tiesības, spēja saskaņot nacionālo likumdošanu ar ES likumdošanu, sociālās aizsardzības līmenis, spēja regulēt inflāciju, budžeta deficīta stāvoklis, modernas nodokļu sistēmas ieviešana, imigrācijas politikas, robežu kontroles un vīzu režīma saskaņošana.

V. RIETUMEIROPAS SAVIENĪBA (RS)

Rietumeiropas savienība ir organizācija, kas arvien aktīvāk iesaistās drošības politikas jautājumu risināšanā. RS, daudzveidojot sadarbības formas ar novērotājvalstīm un partnervalstīm, izmainoties ES dalībvalstu skaitam, tiecas formulēt kolektīvās aizsardzības politiku un izveidot rīcības mehānismus, kas kļūtu par ES Kopējās ārējās un drošības politikas sastāvdaļu. Iespējams, ka pēc 1996. gada Starpvaldību konferences Eiropas aizsardzība kļūs par ceturto ES pilāru. Lai kāds arī nebūtu 1996. gada starpvaldību konferences rezultāts, saite starp Eiropas aizsardzības politiku un NATO saglabāsies.

Latvijai kā RS asociētajai partnervalstij ir dota iespēja piedalīties Eiropas kopējās aizsardzības politikas veidošanā (tā vērsta uz riska un nejausību samazināšanu). Šīs politikas veidošanas ietvaros Latvijai jāpalīdz apzināt Eiropas drošības riska faktorus Baltijas reģionā. Latvijai jāuzņemas arī daļa atbildības par kolektīvo aizsardzību.

VI. EIROPAS PADOME (EP)

Iespējami īsā laikā jāparaksta un jāratificē svarīgākie Eiropas padomes dokumenti.

Latvija turpinās izmantot EP struktūras likumdošanas ekspertīzes jomā. Jāturpina iesāktie projekti attiecībā uz pilsonības likuma piemērošanas mehānismiem, bezvalstnieku un ārvalstnieku statusu, ieslodzījumu vietu reformu u. tml.

Eiropas padome ir otra plašākā Eiropas reģionālā organizācija pēc ODSE. Kļūstot par Eiropas padomes dalībvalsti, Latvija turpinās integrāciju Eiropas struktūrās.

Latvijai jānodrošina valsts parlamentārās delegācijas EP aktīvs darbs, jo EP Parlamentārās Asamblejas deputāti veido arī RES Parlamentāro asambleju, kas dod iespēju risināt arī drošības jautājumus.

VII. ORGANIZĀCIJA DROŠĪBAI UN SADARBĪBAI EIROPĀ (ODSE)

Latvijai īpaši svarīga ir un būs dalība Organizācijā drošībai un sadarbībai Eiropā. ODSE Latvijas ārpolitikā ir svarīga vairāku nosacījumu dēļ — tā ir viena no nedaudzajām drošības organizācijām, kurā Latvija bauda pilnu dalībvalsts statusu, konsensusa princips lēmuma pieņemšanā dod iespējas tieši ietekmēt jebkuru ODSE lēmumu, organizācijas reģionālais vēriens (52 dalībvalstis) paver plašas dialoga iespējas, ODSE ir iesaistīta LR un KF līgumu nosacījumu izpildes kontrolē.

Latvijai jāatbalsta tās aktivitātes, kas efektīvā ODSE darbību preventīvās diplomātijas jomā un nav pretrunā ar Latvijas nacionālajām interesēm. Latvija turpinās īstenot Latvijas Krievijas politiku šajā forumā, kas ļauj divpusējo attiecību problemātiku risināt multilaterālā veidā. Jāattīsta reģionālā pieeja ODSE, kas ietver drošības jautājumu risināšanu visā Baltijas jūras valstu reģionā, jāturpina aktīvi paust Latvijas intereses šajā forumā, nodrošinot viedokļu apmaiņu un jebkuru domstarpību politiska risinājuma iespēju, jāpanāk sekmīga ODSE iesaiste LR un KF līgumu par armijas izvešanu un Skrundas RLS izpildē.

VIII. ORGANIZĀCIJA EKONOMISKAJAI SADARBĪBAI UN ATTĪSTĪBAI (OESA)

Skatīt ārpolitikas saimniecisko dimensiju.

IX. NATO, PROGRAMMA “PARTNERATTIECĪBAS MIERAM” (Pfp), NACC

Latvija izmantos visas iespējas, lai kļūtu par pilntiesīgu NATO dalībvalsti. Latvija veicinās tādu NATO paplašināšanos, kas jebkurā tās stadijā palielinās un nostiprinās ne tikai Latvijas, bet arī visas Eiropas drošību.

Nemot vērā to, ka tuvākajā laikā nav reāla Latvijas uzņemšana NATO, pilnībā jāizmanto sadarbības iespējas, ko piedāvā NACC un Pfp, lai panāktu visu perspektīvo dalībvalstu savstarpējo uzticēšanos un problēmu izpratni, sekmētu kopdarbību miera uzturēšanas operāciju veikšanā, katastrofu seku likvidēšanā, glābšanas operācijās un humānās palīdzības piegādē. Darbošanās NACC un Pfp ietvaros veicinās Latvijas sagatavošanos potenciālai dalībai NATO.

Jāpanāk, lai NATO attīstība un paplašināšanās neaprobežotos tikai ar t. s.

Višegradas valstīm, jo tādā veidā Baltijas valstis tiktu atstātas izolācijā. Nepieciešams pierādīt, ka Latvija nākotnē var būt NATO dalībvalsts, t. i., spējīga organizēt savu aizsardzību, balstot savu izpratni par drošību, aizsardzības sistēmas organizāciju un tās vadību uz principiem, kādi ir NATO valstīs; attīstīt praktisku sadarbību ar NATO valstu bruņotajiem spēkiem; pierādīt, ka Latvijai ir vērtības, kuras NATO dalībvalstis būtu ieinteresētas aizsargāt.

X. VISPĀRĒJĀ VIENOŠANĀS PAR TIRDZNICĪBU UN TARIFIEM (VVTT), PASAULES TIRDZNICĪBAS ORGANIZĀCIJA (PTO)

Skatīt ārpolitikas saimniecisko dimensiju.

XI. APVIENOTO NĀCIJU ORGANIZĀCIJA (ANO)

Attiecībā uz ANO galvenie darbības virzieni saistīti ar Latvijas interesēm nodrošināt gan iekšēju stabilitāti, demokrātisko institūciju attīstību, gan veidot sev labvēlīgu starptautiski politisko fonu, izmantojot ANO institūcijas.

Latvijai sava darbība jāvirza uz mērķi kļūt par ANO Drošības padomes nepastāvīgo locekli periodā no 2010.–2020. gadam.

Viena no praktiskās sadarbības jomām ar Rietumvalstīm ir dalība ANO miera uzturēšanas operācijās, radot pamatu kopdarbībai starp dažādu valstu bruņotajiem spēkiem, paaugstinot Latvijas nacionālo Bruņoto spēku sagatavotības līmeni, ceļot Latvijas prestižu, kā arī prasmīgi izmantojot piedalīšanos vai nepiedalīšanos operācijās kā ārpolitisku instrumentu.

Tiks turpināts darbs ANO Kontribūciju komitejā, 5. komitejā un citās institūcijās, lai panāktu taisnīgas maksājumu daļas noteikšanu Latvijai.

Sadarbība ar ANO institūcijām cilvēktiesību un humānajos jautājumos jāizmanto Latvijas demokrātisko institūciju stiprināšanai.

ĀRPOLITIKAS SAIMNIECISKĀ DIMENSIJA

Latvijas ārējā ekonomiskā politika tiks veidota, ņemot vērā valsts ārpolitiskos mērķus, starptautiskajā tirdzniecībā notiekošos procesus, kā arī pasaules ekonomiski attīstītāko valstu (G-7) savstarpējo attiecību attīstības tendences.

Latvijas darbībai ārējā ekonomiskajā politikā ir jāizpaužas:

1) intensīvi stimulējot sadarbību ar pasaules valstīm, noslēdzot starpvalstu

tirdzniecības līgumus, veidojot ciešu reģionālo sadarbību;

2) īstenojot struktūrpolitiku (arī ražošanas strukturālās pārmaiņas) un no tās izrietošo eksporta veicināšanas politiku;

3) izstrādājot, pilnveidojot, harmonizējot un liberalizējot saskaņā ar starptautiskajām normām (VVTT, PTA, ES) Latvijas ekonomisko likumdošanu, īpaši attiecībā uz konkurences politiku, valsts atbalsta politiku, standartizāciju, sertifikāciju, muitas politiku, statistikas kvalitāti u. c.

Īstenojot Latvijas ārpolitikas saimniecisko dimensiju, Latvija kļūs par modernu Eiropas un ekonomiski spēcīgu valsti.

I. DAUDZPUSĒJĀS ATTIECĪBAS

1. EIROPAS SAVIENĪBA

Integrācija ES nozīmē:

1) brīvās tirdzniecības režīma veidošana ar ES un Eiropas ekonomiskās telpas (EET) valstīm;

2) ietver četru brīvību (preču, pakalpojumu, kapitāla un darba spēka kustība) nodrošinājumu attiecībā ar ES un EET valstīm;

3) ar tirdzniecību saistītu ES likumdošanu ievērošanu Latvijā;

4) vienotā tirgus nosacījumu ievērošana Latvijā, ar ES saskaņotu tirdzniecības politiku attiecībā pret trešajām valstīm.

Šo nosacījumu izpildei Latvijā būs jāveido sekojošs sadarbības attīstības mehānisms, jāparaksta Eiropas līgums, jāsakārto Latvijas ekonomiskā politika atbilstoši līgumam par EET, Romas līgumam (1957), Eiropas Vienotajam aktam (1987) un Māstrihtas līgumam (1991).

2. VISPĀRĒJĀ VIENOŠANĀS PAR TIRDZNICĪBU UN TARIFIEM (VVTT), PASAULES TIRDZNICĪBAS ORGANIZĀCIJA (PTO)

Latvijas Republikas valdība 1993. gada novembrī pieņēma lēmumu iestāties VVTT. LR mērķis ir pievienošanās VVTT un iestāšanās PTO, visaptveroša VVTT principu piemērošana ārējā tirdzniecībā, saprotot VVTT lomu kā:

1) starptautiskās tirdzniecības principu kopumu (ārējo tirdzniecību regulējošu instrumentu kopumu);

2) daudzpusēju starpvalstu sarunu par starptautiskās tirdzniecības jautājumiem forumu;

3) pasaules tirdzniecības liberalizāciju ietekmējošu, atšķirības starp attīstītām un attīstības valstīm izlīdzinošu forumu.

VVTT ir alternatīva sekmīgu tirdzniecības attiecību veidošanai ne tikai vienlaicīgi ar 124 valstīm, bet arī ar valstīm ar dažādu ekonomisko un politisko attīstību.

Līdz ar dalībvalsts statusa iegūšanu LR būtu jāietecas iestāties PTO — Pasaules Tirdzniecības Organizācijā. Šī organizācija tiek izveidota, noslēdzot

ties Urugvajas raundam. PTO ir izveidota kā VVTT jumta līgums, kas dod iespēju tikai VVTT dalībvalstīm iespēju iestāties šai organizācijā.

Nepieciešams iespējami īsākā laikā atvērt LR pārstāvniecību/misiju pie VVTT.

3. CITAS STARPTAUTISKĀS ORGANIZĀCIJAS UN INSTITŪCIJAS

LR jāattīsta sadarbība ar citām starptautiskajām organizācijām — Apvienoto Nāciju attīstības programmu, Starptautisko valūtas fondu (SVF), Pasaules Rekonstrukcijas un attīstības banku (PRAB), Eiropas Rekonstrukcijas un attīstības banku (ERAB), Apvienoto Nāciju Tirdzniecības un attīstības konferenci, Muitas sadarbības padomi, Apvienoto Nāciju Eiropas Ekonomisko komisiju, Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizāciju (ESAO).

II. DIVPUSĒJĀ SADARBĪBA

Ar daļu valstu Latvija jau ir realizējusi prioritārās tirdzniecības politiku, proti, tādu tirdzniecības līgumu parakstīšanu kā brīvās tirdzniecības līgumi. Latvijas divpusējo attiecību politika, kas nosaka valstis, ar kurām parakstīt šāda veida līgumus, varētu balstīties uz kritērijiem:

- 1) reģionālais tuvums, vēsturiskā kopība:
 - a) Baltijas valstis,
 - b) Skandināvijas valstis,
 - c) daļa no NVS valstu bloka, ar nosacījumu, ka no šo valstu puses tiek realizēta brīvā tirdzniecība.
- 2) Latvijas eksporta potenciāls (nozaru griezumā, tradīcijas un attīstības iespējas):
 - a) Eiropas valstis, it īpaši Centrāl- un Austrumeiropas valstis;
 - b) Eirāzijas reģions;
 - c) Dienvid- un Centrālamerikas valstis.

Viens no LR ārējās ekonomiskās politikas uzdevumiem ir muitas ūniju/savienību veidošana, kas paredz starp dalībvalstīm vienotas un savstarpēji liberālas tirdzniecības politikas realizēšanu, kā arī vienotas ārējās tirdzniecības politikas realizēšanu attiecībā pret trešajām valstīm, kuras nav muitas ūnijas dalībvalstis. Latvijas prioritātes ir: Baltijas valstis, Eiropas Savienība, EET.

Latvijai jākonkurē starptautiskajos tirgos. Latvijai ir jāveido aizvien jaunas tirdzniecības attiecības ar pasaules valstīm. Latvijai metodiski jāiegūst tirgus Rietumeiropā, jāatklāj tirgus potenciāls Āzijā, Tuvajos Austrumos un Amerikas kontinentā. Latvijas valdībai jārealizē eksporta veicināšanas politika.

III. TIRDZNICĪBAS POLITIKA

Ārējās ekonomiskās politikas nozīmīga sastāvdaļa ir Latvijas nacionālā tirdzniecības politika, kas galvenokārt izpaužas nacionālās ekonomiskās likumdošanas izstrādāšanā — konkurences politikā, valsts pasūtījuma politikā, kvalitātes nodrošināšanā, valsts atbalsta politikā, muitas politikā, sektorālajā politikā, eksporta veicināšanas politikā un tirgu aizsargājošā jeb importa/eksporta plūsmas regulējošā mehānisma izstrādē.

LR ĀM sadarbībā ar Latvijas komercstruktūrām (Latvijas Attīstības Aģentūra, dažādas biznesa, rūpnieku asociācijas) izveidos komercatašeju institūtu Latvijas pārstāvniecībās ārvalstīs. Prioritātes tirdzniecības atašeju tīkla izveidošanā ir tiešās ieinteresētības reģioni (NVS, Baltija, Eiropa, Skandināvija) un potenciālās attīstības iespējas (ASV, Kanāda, Āzija, Tuvie un Tālie Austrumi, Latīņamerika).

PROGRAMMAS

“LATVIJA PASAULĒ” UN “LATVIJAS DIASPORA”

Jāizstrādā programmas “Latvija pasaulē” un “Latvijas diaspora”. Programmu mērķis ir radīt un nostiprināt īstenībai atbilstošu priekšstatu par Latvijas valsti pasaules sabiedriskajā domā, kā arī veicināt Latvijas diasporas kultūras, ekonomisko un citu saīšu ar Latvijas valsti stiprināšanu.